

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**

**YASAMA DÖNEMİ**

24

**YASAMA YILI**

3

**DIŞİŞLERİ KOMİSYONU**

**TUTANAK DERGİSİ**

*24 Ocak 2013 Perşembe*

**DİŞİŞLERİ KOMİSYONU**  
**GÖRÜŞME TUTANAKLARI**

**24 Ocak 2013 Perşembe**

----0----

**K O N U**

**Sayfa**

**Kafkaslar ve Orta Asya konusunda Dışışleri Bakanlığı yetkililerinin sunumu**

**1:37**

**İ Ç İ N D E K İ L E R**

**Sayfa**

**BİRİNCİ OTURUM**

**1:18**

Büyükelçi Fatih CEYLAN (Dışışleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)

1:8, 12:18

Rıfat SAİT

(İzmir)

8:9, 10

Osman Faruk LOğOğLU

(Adana)

9:10

Osman Taney KORUTÖRK

(İstanbul)

10

İsmail SAFİ

(İstanbul)

10

Faik TUNAY

(İstanbul)

10:11

Ahmet Berat ÇONKAR

(İstanbul)

11

Osman Aşkın BAK

(İstanbul)

11

Tunca TOSKAY

(Antalya)

11, 15, 16, 18

Emrullah İŞLER

(Ankara)

11:12, 14, 18

Hasan KARAL

(Rize)

12

**Açılma Saati: 11.04**

**Kapanma Saati: 12.54**

24 Ocak 2013 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.04

BAŞKAN: Volkan BOZKIR (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Muhammed ÇETİN (İstanbul)

SÖZCÜ: Osman Aşkın BAK (İstanbul)

KÂTİP: Gönül BEKİN ŞAHKULUBEY (Mardin)

0

BAŞKAN – Dışışleri Komisyonunun 24'üncü Yasama Dönemi, Üçüncü Yasama Yılı, 13'üncü toplantısını açıyorum.

Bugün rutinin dışına çıkarak, Kafkaslar ve Orta Asya konusunda Dışışleri Bakanlığımız yetkililerinden brifing alacağız. Bu çerçevede, önümüzdeki dönemde de benzer nitelikte bilgilendirme toplantılarını yapmayı planlıyoruz.

Ulaştırma Bakanımız Sayın Binali Yıldırım'ı davet ettim ve kabul buyurdular. Türkiye'nin uluslararası taşımacılık ağlarına olan çok önemli yatırımları ve bu alanda meydana gelen önemli gelişmeleri kendisinden dinleyeceğiz.

İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri Profesör Ekmeleddin İhsanoğlu'nu da davet ettim, kabul ettiler. Bir toplantımızı da kendileriyle yapmayı planlıyoruz.

Ayrıca, buna benzer şekilde, bazı bakanlarımızı da toplantılarımıza davet edeceğiz ve kendilerinden hem bilgi alacağız hem kendileriyle bazı sorularımızı paylaşma imkânını bulacağız.

Bugünkü toplantımız 48'inci toplantısı Dışışleri Komisyonunun ve bir bilançoğu sizlerle paylaşmak istiyorum. Dışışleri Komisyonumuza 366 tasarı sevk edilmiştir ve bunların 327'si Dışışleri Komisyonumuzda görüşülerek kabul edilmiştir. 11 tasarı geri gönderilmiştir. Elimizde 38 bakiye tasarı bulunmaktadır. Genel Kurulda da Dışışleri Komisyonundan geçmiş 112 uluslararası anlaşma kabul görmüştür. Bu itibarla, sanıyorum Dışışleri Komisyonumuz gerçekten önemli bir rakama ulaşmıştır. Bu çabalarımızda, bu çalışmalarımızda Komisyon üyelerimizin gösterdiği gerçekten çok önemli katkılar ve Dışışleri Komisyonumuzu çalışmalarında bir örnek komisyon hâline getiren tartışma ortamı için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Basınımıza teşekkür ediyorum. Biraz sonra brifinge geçeceğiz.

Dışışleri Bakanlığımızın brifingini Dışışleri Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Fatih Ceylan verecek. Yaklaşık otuz beş dakika civarında bir sunuş öngörüyoruz. Sonrasında da üyelerimizin muhtelif sorularına cevap ve bir görüş teatisi şeklinde bu toplantıya devam ederiz.

Sayın Büyükelçim, buyurun.

DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum. Ben de Dışışleri Komisyonunun tüm üyelerine dış politikamızın etkin şekilde yürütülmesi bağlamında sağladıkları katkılar için kurumum adına şükranlarımı sunuyorum. Bize bu brifingi verme imkânı sağladığınız için şahsınızda tüm üyelere ayrı ayrı teşekkür ediyoruz.

Malumunuz olduğu üzere, Orta Asya ve Kafkasya'ya çeşitli optiklerden bakabiliriz. Birinci optik belki daha geniş anlamda olabilir. Şu andaki veriler ve trend eğer sürdürülebilirse ileride, Avrasya'nın gelecekte dünya politikasında, 21'inci yüzyılda çok önemli ve nâzım bir role sahip olacağını görüyoruz. Bu genel açıdan da yaklaşılabilir ama bizim açımızdan Orta Asya ve Kafkasya'nın tabii özelliği de var. Zira, buraya baktığımızda aynı soya, dile, dine, kültüre, kültürel özelliklere sahip olduğumuz bir kuşaktan bahsediyoruz. Dolayısıyla, hem Asya'nın ve Avrasya'nın bu yüzyılın önemli ağırlık merkezlerinden birini oluşturacak olması dolayısıyla hem de özellikle Orta Asya ve Kafkasya coğrafyasıyla olan yakın tarihî, kültürel ilişkilerimiz dolayısıyla, bu coğrafyada bulunan ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarından itibaren Türkiye, her dönemin kendine özgü özellikleri tahtında gayet aktif bir politika izlemiş ve bugün bölgede ağırlığı olan ülkelerden biri hâline gelmiştir.

Öteden beri izlediğimiz politika çerçevesinde ilk önceliğimiz, tabiatıyla, bağımsızlıklarını kazanan bu ülkelerin bağımsızlık ve egemenliklerinin pekiştirilmesi, bölgede siyasi ve ekonomik istikrarın korunması, bölge ülkelerinde demokrasi ve serbest piyasa ekonomilerinin tesis edilmesine yönelik çabaların teşvik edilmesi ve bölge ülkelerinin genel olarak dünyayla bütünleşmelerinde yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir.

Elbette, geçen zaman içinde bu bölgedeki başka hidrokarbon kaynakları olmak üzere doğal kaynakların da ön plana çıktığını görüyoruz ve bunun başka merkezlerin de iştahını kabartan bir nitelik arz ettiğini değerlendiriyoruz. Bu bizim açımızdan da tabiatıyla

çok önemli. Bu çerçevede, biz, gerek ikili bazda gerek bölgesel bazda iş birliğini, o iş birliği ortamını daha etkin hâle getirmek, iş birliği iklimini ilerletmek amacıyla ve bu çerçevede hareket etmekteyiz.

Öncelikle Güney Kafkasya'ya arzu ederseniz eğilelim. Buraya genel olarak baktığımızda, tabii, Güney Kafkasya bizim Orta Asya'ya açılan penceremiz. Karadeniz bağlantısı var. Karadeniz, Hazar ve hatta Türkiye'ye girdiğinde Akdeniz'i de söylemek lazım tabii; Karadeniz-Hazar-Akdeniz kuşağı. Öbür tarafta Rusya var. Tabii ki tarihî olarak Rusya'nın da bölgedeki nüfuz ve menfaatleri hâlen devam etmekte, bunu da dikkate almak durumundayız. 20'nci yüzyılda Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum petrol ve doğal gaz güzergâhlarının kurulmasıyla birlikte -ve bu yüz yıl içinde de Bakü-Tiflis-Kars tabii gündeme geliyor- bölgeyle olan ulaşım yapımızı da pekiştirmiş olacağız. Dolayısıyla Avrasya'nın, Güney Kafkasya ve Orta Asya bölümleri itibarıyla dünya politikasında önemli bir konuma geldiğini ve stratejik bir önem kazandığını görüyoruz. O çerçevede, bu coğrafyayla olan ilişkilerimizi daha da çeşitlendirmek, derinleştirmek ve bölgedeki istikrarı bölgesel sahiplenme yoluyla daha da ileri noktalara taşımak temel hedeflerimizden biri oluyor.

Tabii, bölge gül bahçesi değil, birtakım ciddi sınamalarla karşı karşıya. Sadece donmuş ihtilaflar veya yeni adıyla sürüncemede kalmış ihtilaflarla değil, çeşitli etnik sorunlar var, toprak sorunları var. Bizim için tabii Yukarı Karabağ önde gelen, sürüncemede kalmış ihtilaflardan biri. Bununla, çözüm yolunda da ciddi çabalar harcamaktayız, ileri de bunlara değineceğiz.

Tabii Rusya bu bölgelerde Sovyetler zamanında ciddi bir nüfuz alanı oluşturduğu için yürütmekte olduğumuz çabalarda imkânlar ölçüsünde Rusya'nın bölgeye bakış açısını da dikkate alıyoruz, onların menfaatlerini de hesaba katıyoruz. Diğer taraftan, İran'ın da bu bölgede ciddi bir rol oynamaya soyunduğunu görüyoruz. Çeşitli ilişkiler ve ağlar vasıtasıyla İran'ın da çabalarını dikkatle ve yakından izleyip, bölgeyle olan ilişkilerimizde diğer faktörlerin yanı sıra bu iki ülkenin de izlemekte oldukları yaklaşımları hassas bir şekilde takip edip değerlendirmelerimizde bunları da dikkate alıyoruz.

Biz Güney Kafkasya'ya bugün odaklanacağız ama Kuzey Kafkasya'da da ciddi sorunların olduğunu ve bunun Rusya'nın önemli ölçüde başını ağrıttığını da dikkatten kaçıramayız. Dolayısıyla, Rusya'yla yaptığımız temaslarda Güney Kafkasya odaklı olmak kaydıyla, biz Kafkasya'nın bütününde nasıl iş birliği yapabiliriz, bunları da açık açık konuşmaya başladık. Çok enteresandır, Ekim 2010'da ilk defa Ruslar gelip zamanında, 2001 yılında New York'ta imzalanan bir anlaşma vardı, bu Kafkasya Çalışma Grubu, bunun canlandırılmasını teklif ettiler ve bunun ya kendi başına böyle bir grup şeklinde faaliyetlerine devam etmesini ya da Mayıs 2010 yılında, o zamanki Başkan olan Medvedev'in Türkiye'yi ziyareti sırasında kurulan Üst Düzey İşbirliği Konseyi çatısı altına alınmasını teklif ettiler. Biz her iki teklife de açık olduğumuzu söyledik ve Kafkasya ve Orta Asya, Rusya'yla yürütmekte olduğumuz istişarelerin ana gündem maddelerinden biri hâline geldi. Yani Rusların bu ihtiyacı kendilerinin hissedip bundan yaklaşık iki buçuk yıl evvel bizim dikkatimize getirmiş olmaları kayda değer bir gelişme. Dolayısıyla onlar da Türkiye'nin bu bölgede ağırlıklı bir rol oynamaya başladığını teslim etmiş durumdalar.

Güney Kafkasya bağlamında baktığımızda, yine daha önce de ifade ettiğim üzere, tabii biz ikili ve bölgesel iş birliği arayışları içindeyiz, istikrar ve refahın yerleştiği bir kuşak oluşturma gayreti içindeyiz. Bölgesel sahiplenme ve iş birliğine bu coğrafyada da çok önem veriyoruz. Buradaki sürüncemede kalmış ihtilafların... Ki sadece Yukarı Karabağ'dan bahsettik ama tabii bir de Abhazya ve Güney Osetya sorunu var biliyorsunuz, hatta biraz daha Kafkasya coğrafyasını zorlayacak olursak Transdinyester sorunundan da bahsetmemiz icap eder. Dolayısıyla, bizim hemen yakın coğrafyamızda üç tane ana ihtilaf noktası var. Bütün bu ihtilaflarla ilgili gelişmeleri yakından izliyoruz, bu ihtilafların çözümüne dönük olarak etkide bulunmaya yönelik çabalar harcıyoruz ve buralarda kalıcı ve sürdürülebilir barışın tesis edilmesini savunuyoruz. Sürdürülebilir diyoruz, zira, eksik bir yön kalırsa, eksik bir ayak kalırsa bu çabalarda, varılacak herhangi bir uzlaşının sürdürülebilir olmaktan uzak olduğunu savunuyoruz. Bunu Yukarı Karabağ meselesine geldiğimizde daha etraflı izah etmeye gayret edeceğim.

Yine, brifingin hemen başında bahsettiğimiz çok önemli projeler var. İki tanesi geçen yüzyıla damgasını vuran projelerden. Bir de Bakü-Tiflis-Kars projemiz var bizim biliyorsunuz. Bu yıl içinde bu projenin tamamlanması öngörülüyor. Marmaray'la birlikte düşünüldüğünde, Pekin'den, hatta Seul'den başlayan bir demir yolunun ülkemiz üzerinden geçerek Batı Avrupa'da Londra'ya, Kuzey Avrupa'da Baltıklara ve İskandinavlara kadar ulaştırılacak bir projeden bahsediyoruz. Dolayısıyla, bu stratejik bir projedir. Bütün gücümüzle bölge ülkelerini bu demir yolu ağına angaje etmeye gayret ediyoruz. Çok önemli de mesafe kaydettiği mizi sizlerle paylaşmak isterim.

Şimdi, arzu ederseniz ülke bazında bir bilgi sunmaya gayret edeyim.

Gürcistan'a baktığımızda, bildiğiniz üzere geçen yıl ekim ayında Gürcistan'da bir seçim yapıldı. Burada Gürcü Rüyası Koalisyonu iş başına geldi. Eski bir iş adamı, daha önceki yönetimin de aslında üzerinde epey bir baskı icra ettiği bir iş adamı, kimilerine

göre sürpriz bir şekilde ve ciddi bir oy oranıyla Başbakanlık görevini üstlendi, Ivanishvili. Ivanishvili Gürcistan'ın en zengin iş adamlarından biri, Rusya'da büyük yatırımları var Gürcistan yani bölge kriterlerinde. Saakashvili'nin ağırlığına rağmen bu koalisyonun iktidara gelmiş olması, tabii, bölgede yeni birtakım tartışmaları tetikledi. "Acaba bu yeni koalisyon iktidarı özellikle Batı'yla olan ilişkilerini Saakashvili döneminde olduğu gibi sağlam tutacak mı, yoksa bir denge arayışına gidip Rusya'yla olan ilişkilerde bir düzelmeye meydan verecek bir çizgi mi izleyecek?" Bu tartışma yapıldı. Şunu görüyoruz bugüne kadar olan gelişmeler çerçevesinde: Ivanishvili'nin birkaç tane demeci oldu, biz dâhil bölgeyi biraz rahatsız eden bazı demeçleri oldu fakat daha sonra geri adım atan birtakım demeçler söyledi. Kendisi yakında, şubat ayı içinde Türkiye'ye gelecek. Dolayısıyla, biz de kendisine tutumumuzu anlatacağız. Bu iktidar içinde yer alan Irakli Alasania var, Başbakan Yardımcısı ve Savunma Bakanı. Bu, öteden beri bizim bildiğimiz bir yetkili, büyükelçi, New York'ta eski daimî temsilcileri. Gayet dengeli, Türkiye'nin önemini çok iyi idrak eden ve bizimle ilişkilere önem veren bir bakan. Bunun baldızı olan Panjikidze de Dışişleri Bakanı oldu. Onunla da çeşitli vesilelerle temas kuruldu. Genel olarak bakıldığında tabii ki Türkiye'ye ve Türkiye'yle ilişkilere önem veriyorlar. Zaten aksi bir yol izlemeleri de kendi menfaatleri açısından ne kadar tutarlı olur, onu her şeyden evvel kendilerinin iyi hesaplamaları lazım gelir diye düşünüyoruz. Biz elbette Gürcistan'ın özellikle Batı yönündeki vokasyonunu, Batılı kurumlara olan bütünleşmeye dönük çabalarını destekliyoruz. Tabii, bu yıl içinde nasıl gelişmeler olur bilemiyoruz çünkü ister istemez, bu seçimden sonrasında Devlet Başkanı ile Başbakan arasında zaman zaman ciddi ihtilafa konu olan bazı tartışmalar yaşandı. Gerek biz gerek genel olarak Batı dünyası daha fazla konfrontasyona gitmeden ortak yolların bulunması gerektiğini telkin ediyoruz. Şubat ayında geldiğinde de tahmin ediyorum aynı telkini tekrarlayacağız.

Bir dikkat çeken husus da tabii bu koalisyon ne kadar devam eder, nasıl olur, ekim ayında yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde nasıl bir tablo ortaya çıkar, bunları şimdiden kestirmek çok güç değil. Dolayısıyla oradaki dinamikleri çok yakından, hep beraber takip etmemizde büyük fayda var.

Bir de dikkat çeken bir diğer konu, Gürcistan Ortodoks Kilisesinin ağırlığını artırma yönünde gayret sarf ettiğini görüyoruz. Tabii, toplum içinde bunu dengeleyecek dinamiklerin de harekete geçirilmesinde veya onların da tarafımızdan iyi değerlendirilmesinde fayda görüyoruz.

Biz Gürcistan'ın ilk, birinci ticaret ortağıyız. Daha önce de söyledik, Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum, Bakü-Tiflis-Kars, tabii bunlar da bizim Gürcistan'a stratejik önem atfetmemize neden olan temel unsurlar arasında yer alıyor.

Tabii, bir de orada Acara Özerk Cumhuriyeti'nin durumu var. Bundan evvelki başkan Türkiye'ye çok yakın duran bir şahıstı. Yeni başkanla da temas kuruldu, onun da olumlu baktığını görüyoruz. Ancak, bu Gürcü Rüyası'na hâkim olan şu anda bazı tecrübesizlikler diyelim, eski dinamiğin bir anda tekrar devreye sokulmasında çok yardımcı olmadı ama bu başkanın da olumlu baktığını ve Türkiye'yle ilişkileri geliştirmek istediğini görüyoruz. Burada eski büyükelçileri de onun danışmanı oldu, Lebanese. O da belki yararlanabileceğimiz bir kişi olarak orada görevini yapacaktır.

Tabii, Gürcistan deyince ilk akla gelen meselelerden biri de Ahıska Türklerinin Gürcistan'a geri dönmeleri. Biz Gürcistan'ın Avrupa Konseyi çerçevesinde üstlenmiş olduğu yükümlülüklerin gereğini yerine getirmesi için hem Gürcülerle hem de çeşitli ülkelerde yani Kafkasya ve Orta Asya'da bulunan Ahıska Türkleri cemiyetleriyle yakın ilişki içindeyiz. Onların geri dönüş başvurularının sayılarının artması ve bunların bir an evvel sonuçlanması için hem kolaylaştırıcı rol oynuyoruz hem de gerekli desteği her yön itibarıyla kendilerine sağlıyoruz. Bunun da peşini bırakacak değiliz. Tabii, belli çevrelerde direnç var buna, görüyoruz bunları. Ama bir de üstlenmiş oldukları uluslararası yükümlülükler var, Türkiye'yle ilişkilerindeki unsurlardan bir tanesi hiç şüphesiz Ahıska Türkleri konusu. Dolayısıyla, biz bu yöndeki ısrarlı ve tutarlı çizgimizi devam ettireceğiz.

Bu yansılardan örneklerini zaten elektronik olarak ileteceğiz, o bakımdan, mümkün mertebe yansı dışı bir şeyler anlatmaya gayret ediyorum.

Abhazy ve Güney Osetya'dan bahsetmiştim. Bu, bölgemizde bizi de ilgilendiren, sürüncemede kalmış ihtilaflardan biri. Bu konuda tabii, 2008'den sonra Saakashvili'nin çok sert bir tutum -kendine göre haklı gerekçeleri olabilir tabiatıyla ama- izlediğini ve buraları angaje etmek yerine izole etmeye dönük bir yaklaşım içine girdiğini gördük. Bizim sürekli söylediğimiz ve söylemeye devam edeceğimiz çizgi şudur: Burada aktif angajman politikası izlenmesi lazım gelebilir, Abhazy'nin ve Güney Osetya'nın başka ülkelerin nüfuz alanına itilmesinin Gürcistan bakımından da yararı olmayacağını, bunun Gürcülerin menfaatleriyle uyumlu olmayacağını biz açık bir şekilde, hemen her vesileyle Gürcü makamlarına her düzeyde iletmeye devam ediyoruz. Nitekim, Türkiye'nin bu konuda oynayabileceği olumlu rolü onlar da idrak etmiş olacaktı ki bu bölgelerin angajmanına dönük strateji geliştirdiklerinde, 2010 senesinde, bize de danışma ihtiyacı duydular, biz de görüşlerimizi verdik. O stratejiye dayalı eylem planı oluştururken o konuda da bize danıştılar,

orada da görüşlerimizi verdik. Şunu unutmamak lazım gelir ki biz bu konuya hiçbir şekilde duyarsız kalamayız, zira, bizim Türkiye’de yaşayan Abhaz kökenli vatandaşlarımızın sayısı Abhazy’a da yaşayanların 5 katı. Biz Gürcülere şunu söylüyoruz: Türkiye’de sizin de yararlanabileceğiniz ve temas içinde kalmanızda yarar olan bir topluluk var ve bu topluluğun bakış açısı belki Abhazy’a’daki bazı Abhaz kesimlerin bakış açılarından farklı olabilir. Bu farklılık sizin için bir katma değerdir, sizin Abhazyaya sorununun çözümünde yararlanabileceğiniz önemli bir kaynaktır. İsrarla buraya davet ettik, entegrasyondan sorumlu bakanlarını, İçişleri Bakanlarını davet ettik. Sonunda, aşağı yukarı bir buçuk sene sonra entegrasyondan sorumlu bakanları buraya gelmişti bir önceki iktidarın. Burada bizlerle de, buradaki Abhaz topluluklarla da temaslarda bulundu. Yararlı olduğuna kendileri de inandılar, herhâlde gördüler. Yine davet etmeye devam ediyoruz. Zira, tam belki kıvama geldiği söylenemez bu angajman siyasetinin. Bu yeni koalisyon iktidarı Rusya’yla ilişkilerde belli bir denge kurmak veya biraz daha yakın ilişkiler kurmak yönünden hareket ederse, Abhazyaya meselesinin daha kolay ölçülerde ele alınabileceğini düşünüyoruz. Tabii, Rusya’nın Dünya Ticaret Örgütüne girmesinde Gürcü tarafının izlediği esnek yol -ki bu, Saakashvili döneminde oldu- önemli bir işaret. Abhazyaya ile Gürcistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, keza Gürcistan’la Rusya arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler açısından da bu önemli bir gelişmeydi. Tabii biz bunu da dikkate alıyoruz. Rusya’nın Dünya Ticaret Örgütüne girmesinin Türkiye açısından da önemli bir kazanım olarak değerlendirilmesi lazım gelir. Tabii, biz bunu, hem ikili anlamda hem de özellikle Gürcistan-Rusya ilişkileri ve Abhazyaya bağlamında dikkatle değerlendirilmesi gereken, önemli bir ilerleme olarak görüyoruz. Belki şöyle düşünenleriniz olabilir: Güney Osetya’ya niye hiç şey yapmıyorsunuz? Tabii Osetya’yı da elbette izliyoruz ama Osetya aslında, Rusların da ifadeleriyle, tabii ki oradaki varlığından vazgeçmeyecek, tabii ki oradaki askerî varlığını geri çekmeyecek ama bir kambur hâline gelmiş durumdadır. Abhazy’a’dan çok daha farklı özellikler taşıyan bir bölgedir. Dolayısıyla, o bakımdan bizim ana odak noktamız hem Türk-Rus ilişkilerinde hem de Türk-Gürcü ilişkilerinde Abhazyaya olmaya devam edecektir, Güney Osetya’daki gelişmeleri de yakından izlemek kaydıyla.

Azerbaycan’a gelince, Azeri kardeşlerimiz bizim bölgedeki en doğal ortaklarımız, en doğal ilişki kurduğumuz bir kardeş cumhuriyet. Belli bir devamlılık var. Haydar Aliyev’in mirası İlham Aliyev tarafından da sürdürülüyor. Bu coğrafyaya hâkim olan temel özellikler var, bunları siz de biliyorsunuz, genellikle tek parti iktidarı. Maalesef bu coğrafyanın tümünde, sadece Kafkasya’ya özgü değil, Orta Asya’ya da baktığımızda yaygın bir yolsuzluk, gelir dağılımında büyük bir dengesizlik, yönetici elitlerin bu gelir dağılımındaki dengesizliğe derman olmak yerine başka birtakım yollar izlediklerini hep beraber görüyoruz. Tabii, bunun, iyi yönetim bağlamında ülkelerde çeşitli sorunlara yol açtığını da biliyoruz. Bu da zaten bu bölgedeki ülkelerin, Azerbaycan da dâhil, Batı dünyasıyla ilişkilerinde ciddi engeller oluşturuyor. Ama biz, tabii, Batı dünyası öyle bakıyor diye ilişkilerimizi durduracak veya bunları derinleştirmekten kaçınacak değiliz. Elbette ki biz de kendi tecrübelerimizi yeri geldiğinde, özellikle bizden talep olduğunda kendileriyle paylaşıyoruz.

Şimdi, bu sene 2 tane önemli seçim var. Biri Azerbaycan’da olacak, 18 Ekim 2013’te; bir de Ermenistan’da bir seçim olacak, o da şubat 2013’te, kısa bir süre sonra. Tabii Azerbaycan’a baktığımızda, kalkınma anlamında, göze çarpan bir kalkınma görüyoruz. Her gidildiğinde oraya, yeni yeni binalar, yeni yeni yollar... Bunları görmek mümkün. Bakın, on yıllık dönemdeki ortalama büyüme oranına baktığımızda, yüzde 14,34. Bu çok ciddi bir büyüme oranı. Bunun sonuçlarını da, ülkeye gidildiğinde, çok yakından izlemek imkânı bulunuyor.

Bizim Azerbaycan’a söylediğimiz şu: Bu doğal gaz ve petrol dışı alanlara da geleceği düşünerek yatırım yapmaları, o konudaki ilişkilerini de, Türkiye’yle olan ilişkilerini de ilerletmeleri çok önemli ülke ekonomisinin bu büyümesinin sürdürebilmesi açısından. Yani sektörler arası entegrasyonu sağlayacak ve enerji sektörü dışındaki diğer sektörleri de işin içine çekecek bir büyüme stratejisinin daha dengeli ve sürdürülebilir olacağını söylüyoruz. O alanlarda da kendilerine yardımcı olmak istediğimizi her vesileyle belirtiyoruz.

Azerbaycan’la ne yaptık? Diğer Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle yaptığımız gibi bir yüksek düzeyli stratejik konsey, YDSK dediğimiz konseyi oluşturduk. Bunun ilk toplantısı İzmir’de yapıldı, ikincisi Gebe’de yapıldı. Bunun öncesinde Sayın Cumhurbaşkanımızın ziyareti vesilesiyle çok geniş bir yelpazeye yayılan alanda iş birliğini geliştirmek üzere stratejik ortaklık ve karşılıklı yardım anlaşması imzaladık. Bu, bir yerde ona yol açan bir süreç de oldu.

Biz, doğrudan yatırımlar açısından Azerbaycan’da birinciyiz. Bu, İzmir’de yapılan YDSK toplantısı vesilesiyle Azerbaycan da bizim PETKİM’e 5 milyar dolar yatıracağını açıkladı. O alanda da karşılıklı yatırımlar bağlamında önemli bir ilerleme sağlanmış oldu.

Tabii Azerbaycan'a baktığımızda, dış politika bağlamında iki ana konu karşımıza geliyor. Bir tanesi Nahçıvan'ın mevcut statüsünün korunmasıdır, diğeri de Yukarı Karabağ meselesinin çözümüdür.

Yukarı Karabağ meselesinin derinliğine girecek değilim ama şunu ifade etmek istiyorum, kamuoyunda dile getirilen çok çeşitli görüşlere rağmen şunu özellikle dikkatinize sunmak istiyorum: Protokollere giden süreçte, hem Sayın Aliyev'e hem de ilgili diğer Azeri makamlara ve hem de bu protokoller sürecine dâhil olmuş ülkelere çok net bir şekilde -bu kayıtlardadır- Yukarı Karabağ meselesinde bir ilerleme olmadan bu protokollerin imzalanmayacağı çok açık bir şekilde söylenmiştir. Nitekim, bugüne kadar da bu yönde herhangi bir hareketlenme olmadığını biliyoruz ama bir taraftan da bu protokollerin Yukarı Karabağ meselesinin çözümünde, yeri ve günü geldiğinde bir enstrüman, güçlü bir enstrüman olduğunu da biliyoruz. Dolayısıyla biz, bunu canlı tutmanın daha doğru olacağını değerlendiriyoruz. Canlı tutma derken, protokoller burada, bizim Meclisimizde. Buna mukabil Ermenistan önce bir Anayasa Mahkemesi kararı çıkarttı; protokolleri baştan sakattı; ondan sonra da askıya aldı. Dolayısıyla bizim, ilişkilerimizde şu anlamda elimiz kuvvetli: Bir kere bize kimse "Bu protokolleri neden onaylamıyorsunuz?" diye soramaz, sorduğu zaman da şu cevabı alıyor: "Biz, bu protokolleri Yukarı Karabağ meselesinde bir çözüme zemin oluşturmak üzere imzaladık. Bir diğer önemli husus da, Yukarı Karabağ meselesine kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm bulunması lazım gelebilir. Dolayısıyla protokoller Güney Kafkasya'da bölgesel normalizasyona, kapsamlı bölgesel normalizasyona hizmet edecek bir araçtır, amaç değildir. Bölgesel normalizasyon dediğimizde ise, Türkiye-Ermenistan, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalizasyonudur. Bu bir küldür, bütündür. Bu bütünlüğü bozacak bir normalizasyon kalıcı olmaz, sürdürülebilir olmaz. Dolayısıyla siz, biraz da Ermenistan üzerinde çalışın çünkü Ermenistan nihayetinde Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sini işgal etmiş bir ülkedir. Rayonlar'dan çekilmesi önemlidir. Rayonlar'dan çekileceği konusunda ortaya dayanılır, ciddi, güvenilir bir tablo çıkarsa o zaman biz bu konuya başka açılardan yaklaşabiliriz ama bu olmazsa o zaman bu protokoller yine bizim Meclisimizde kalır ve bölgesel normalizasyonun sağlanması yolunda ilerleme sağlanamaz." diye söylüyoruz.

Bunu yaparken şunu da yapıyoruz: Bir Minsk Grubu var, 1992 yılından beri faaliyette olan. Geldiği nokta itibarıyla hiçbir şey yapmıyorlar ama deklarasyonlara baktığınızda, özellikle eş başkanların -yani Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa- "Statüko kabul edilemez." diyor. Nerede dediler? Deauville deklarasyonu yayınladılar, Lakila'da dediler. Ondan evvel yaptıkları bir sürü toplantıda belli ilkeleri ortaya koydular. "Peki, hadi uygulayın bunları. Niçin yapmıyorsunuz? Statüko kabul edilemezse statükoyu nasıl değiştireceğiz? Bu konuda somut bir fikriniz veya projeniz var mı? dediklerinde bir şey demiyorlar "Ama çatışma olmuyor." diyorlar. "Çatışma olmaması demek statükonun devamı demektir. Siz bunu mu tercih ediyorsunuz? Eğer bunu tercih ediyorsanız o zaman Deauville'de veya Lakila'da niye bunun tersiniz söylediniz?" diye soru soruyoruz biz kendilerine.

Ama, burada, bununla da yetinmiyoruz, şunu yapıyoruz: Bir Minsk Grubu var, bu çerçevede ortaya çıkmış bir müktesebat var, eş başkanlık sistemi var, Minsk Grubu çerçevesinde üretilmiş temel bazı belgeler var. Bunlardan yola çıkarak biz şunu yaptık: Eş başkanlar bu meseleyi siyaseten çözmek üzere görev yapıyorlar ama 1995 yılında onlara verilen manda -ki o manda yani yetki Minsk Grubu tarafından verilen yetki- bunları yaparken Minsk Grubunu bilgilendirecekler, ürettikleri belgeleri Minsk Grubuyla paylaşacaklar ve gerekirse Minsk Grubu üyesi -Türkiye de üyesidir, biliyorsunuz- bu üyelerden de tavsiye alacaklar. Bunu yapmıyorlar, bunu yapmadıklarını da çeşitli kereler kendilerine söyledik ve bu, daha evvel esas aldıkları ve Azerbaycan'ın da kabul ettiği, gözden geçirilmiş Madrid ilkelerine baktığımızda üç ana sütun gördük. Bunlardan bir tanesi siyasi sütun, yani Yukarı Karabağ meselesinin siyaseten çözülmesine dönük sütun. İşte onu da eş başkanlar -sözde- yapacaklar. Bir ekonomik sütun var, bir de insani sütun var.

Şimdi, biz şunu yaptık, biraz sonra geleceğiz ona: Ekonomik ve insani sütunlar üzerinde çalışmaya başladık. Güven artırıcı bazı önlemler yoluyla normalizasyon konusunu gündemde tutmaya gayret ettik ve Yukarı Karabağ meselesinde Azerbaycan'la Ermenistan arasında bir uzlaşmaya varılması takdirinde, ekonomik alanda ve insani alanda neler yapılabileceği üzerinde çalıştık. Ne zaman başladık buna? 2010 Eylül ayında başladık ve bunu, önce "Yukarı Karabağ odaklı ne yapabiliriz?" diye düşündük -geçin isterseniz ona- yani tümevarımsal bir çalışma yaptık.

Güney Kafkasya'da Yukarı Karabağ çözüme ulaşıldığı takdirde biz "Azerbaycan'ı ve Ermenistan'ı kara ve demir yollarıyla ulaşımını nasıl sağlayabiliriz?" diye bir çalışma yaptık, bunun içine lojistik merkezler de koyduk. Burada temel hedeflerimizden bir tanesi şuydu: "Bir kere, bir, biz Minsk Grubu üyesiyiz, Minsk Grubunun sorumlu bir üyesiyiz, bölgesel bir ülkeyiz, bölgede önemli bir aktörüz. Dolayısıyla bizim de bu süreçte pekâlâ katkı sağlayacak veya bu sürecin ilerletilmesine zemin oluşturacak çalışmalar yapabiliriz." dedik. Nahçıvan'ı Bakû'ye kara ve demir yoluyla bağlayacak, güneyden geçen bir hat ortaya çıkardık. Sonra bunu kuzeyden de, Ermenistan üzerinden de geçen bir hatla tamamladık, yine bir kara yolu ve demir yolu. Sonra baktık ki biz, bunu yaptıkça

Bakû-Tiflis-Kars'ı da düşündüğümüzde -bir de tabii Demir İpek Yolu var karşımızda- Pekin'den başlayıp Urumçi'den geçen, Sincan'dan geçen, Kazakistan'a giren ve Akdağ üzerinden Kazakistan'da Bakû, Bakû-Tiflis-Kars.

Tabii bunları -daha evvel söylediğim gibi- Ruslarla da konuştuk, dedik ki: "Gelin, siz de bu işin içine girin. Siz de Ermeniler üzerinde..." Zaten Ermeni ekonomisini biliyorsunuz Ruslar yürütüyor, yani demir yolu Ruslarda, elektrik Ruslarda, her şey Ruslarda. Siyasi nüfus hariç bir de ekonomik anlamda ciddi bir nüfus. Dolayısıyla "Rusya'yı angaje edecek ne yapabiliriz?" diye düşündük. O zaman aşağıdan, buradan Moskova'ya kadar giden bir hat daha önerdik Ruslara. Kuzey Kafkasya'dan da geçer. Siz, orada yatırım yapip istihdam yaratmak istemiyor musunuz? Oradaki birtakım istikrarsızlıkları, ekonomik anlamda iyileştirme sağlamak suretiyle dindirmek istemiyor musunuz? "Evet." O zaman buyurun, bunun içine girin dedik. Şimdi, tabii, Ruslar buna çok ilgiyle baktılar ve hâlen ilgiyle bakmaya devam ediyorlar ama bize diyorlar ki: "Bunun siyasi bir tarafı var." Var. Nedir? Siyasi tarafı şudur: Sen git Ermeni'ye baskı yap, bu işin içine girsin, dünyayla bütünleşmek istiyorsa Türkiye üzerinden, o zaman bu projenin içinde yer alır ama bunun şartı Azerbaycan'la bir uzlaşma noktasına varmasıdır. Biz kendimizi her hâlükârda Kafkasya'ya ve Orta Asya'ya bağlayacağız, Bakû-Tiflis-Kars'la.

Kazakistan'la da görüştük, Aktav Limanı'nın kapasitesinin geliştirilmesi için. Kazakistan kendi içinde demir yollarını yapıyor zaten. Urumçi'ye de bağlayacak demir yolları da geliyor. Kırgızlarla görüştük. Türkmenlerle bu fikri gündeme getirdik. Şubat ayının sonunda ben, gidip bunu izah edeceğim. Onlarda Türkmenbaşı Limanı'ndan Bakû'ye çıkış önemli.

Dolayısıyla biz çalıştıkça böyle bir tablo çıktı karşımıza ve biz, bu tabloyu çeşitli vesilelerle üst düzey ülkelerin dikkatine getirdik. En son Viyana'da Minsk Grubunda Kasım 2012'de gittik, bu projemizi anlattık. Dedik ki: "Bu, sizin yaptığınız çalışmalara bir katkıdır. Sizin siyasi alanda yürüttüğünüz ve henüz netice alamadığınız çabaların hızlandırılmasına katalizör bir rol oynayabilir. Gelin, bunu destekleyin." Hiçbir şey diyemediler, çok teşekkür ettiler.

Avrupa Birliği'ne de anlattık. Gittik, dedik ki: Siz birtakım böyle politikalarınız var, işte Neighbourhood Policy, bilmem falan gibi... Ne yapıyorsunuz orada, siz de bize anlatın. Böyle bir projeniz var mı, somut proje elinizde? "Yok." dediler. O zaman bunu destekleyin dedik. Dolayısıyla bu projemiz bizim, yankı uyandırdı ama bununla bitirmeyeceğiz işi, daha devam edeceğiz. Mesela, insani boyutu itibarıyla acil hâller, afet hâllerinde neler yapabiliriz, o konuda bir proje üzerinde çalışıyoruz.

Dolayısıyla biz, Minsk Grubunun peşini bırakmayacağız ama söylediğimiz şu: "Biz, nihai hedef olarak bölgesel normalizasyonu güdüyoruz. Bölgesel normalizasyon dediğimizde de sadece Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi yetersiz olur, Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin de normalleşmesi lazım gelir. Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi için de Ermenistan'ın somut bazı adımlar atması lazım gelir. Ermenistan somut bazı adımlar atmaya kabul ederse o zaman bu tür iş birliği projeleri yürürlüğe girer.

Evet, belki biraz fazla hızlı gittik ama bir taraftan da zamanı da düşünmek lazım. Çok kısaca Orta Asya'ya geçelim. Zaman zaman oralara da atıflar yaptık ama aslında Kafkasya'ya bakış açımız da, Orta Asya'ya bakış açımız ve önceliklerimiz birbiriyle tam uyum hâlinde. Daha önce Kafkasya için sizinle kısaca paylaştığım temel hedeflerimiz, aynı şekilde Orta Asya açısından da geçerli.

Orta Asya'da ülkemizin oynadığı ağırlıklı rolü herkes teslim ediyor. Bunu, yaptığımız temaslarda çok net görüyoruz. Önümüzdeki şubat ayının başında Avrupa Birliği'nin Orta Asya Özel Temsilcisi bizimle danışmaya geliyor, Avrupa Birliği'nin Kafkasya Temsilcisi yılda en az 3-4 kez bizimle danışmaya geliyor. Ruslar bu konuyu bizimle etkili ve bayağı aktif şekilde konuşmaya başladılar. Onların bu konulardan sorumlu yetkilileriyle görüşüyoruz. Sadece Güney Kafkasya odaklı değil, genel olarak Orta Asya konusunda da.

Şimdi, buradaki ülkelerin hemen tümüyle de -aynen Azerbaycan örneğinde olduğu gibi- yüksek düzeyde stratejik konsey ilişkileri kurmuş durumdayız ve bu çerçevede bir mekanizma da ortaya çıkar. Bu mekanizma genelde şöyle oluyor, Ruslarla da var bu mekanizma, benzer bir mekanizma: Devlet ve/veya Hükümet başkanları düzeyinde bir zirve yapılanması. Bunun hemen altında, Dışişleri bakanları seviyesinde ortak stratejik planlama grubu. Bunun hemen altında ise, Dışişleri bakanlıkları arasında istişareler... Bu tabii Karma Ekonomik Komisyon veya Kara Ulaştırma Komisyonunun faaliyetlerini kısıtlayıcı bir şey değil, onlar da bu mekanizma içinde yer alıyorlar ve bunların sonuçları her yıl rotasyon usulüyle düzenlenen toplantılar vasıtasıyla -yani bir o ilgili ülkede bir bizde- devlet ve Hükümet başkanlarına sunuluyor, yeni yönlendirmeler alınıyor, ona göre yola devam ediliyor.

Buradaki bir tek eksik halka Özbekistan idi diyeyim. 2005 Andican olaylarından sonra bir durgunluk dönemi yaşadık Özbekistan'la ama şunu gördük: Özellikle Afganistan bağlamında, yani ISAF kuvvetlerinin 2014'te Afganistan'dan çekiliyor olması bağlamında Özbekistan'ın çok ciddi ve kendine göre haklı bazı gerekçeleri var. Özellikle terörizm, aşırıcılık, sınır güvenliği vesaire...



Bu konularda çok ciddi, derin kaygıları var. Kırgızistan'daki olaylar da 2010 yılında... Özbekistan olgun davrandı, olgun davrandığını biz de çeşitli vesilelerle açıkladık. Bütün bu çerçevede, Özbekistan, kendine bir çıkış yolu aramaya başladı.

Bir de haziran ayında bunlar bir dış politika kanunu çıkardılar, hiçbir askerî şeye girmiyorlar. İşte bütün o ortak güvenlik örgütünden -Rusya'nın önderliğindeki- oradan çıktılar, BDT'ye çok ilgili duymuyorlar. Dolayısıyla kendisine bir denge oluşturabilecek, Batı içinde olan ülkeler aramaya başladı ve bize bir yerde yanaştı diyebilirim. Bu Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantıları vesilesiyle Dışişleri Bakanı New York'a gittiğinde bir de bir Dışişleri Bakanlığı değişikliği oldu orada, Kamilof Dışişleri Bakanı yapıldı. Artık bir şeyler yapalım çünkü Batı Asya diye nitelersek -hani coğrafi olarak- orada, 75 milyonluk bir Türkiye, Orta Asya'da neredeyse 32 milyonluk bir ülke ve ciddi gelenekleri olan bir ülke. Bunlar arasında böyle durgunluk olmasının doğal olmadığı, sürdürülebilir olmadığını Özbekler de kabul ettiler.

Aralık ayında ben Özbekistan'a gittim. Önemli bir görüşme oldu. Onların eski Dışişleri Bakanı Norov'la görüştük -şimdi o Dışişleri Bakanı 1'inci Yardımcısı- Kamilof'la da görüştük. Onların Ekonomi Bakanlığıyla, Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığıyla, Ticaret Bakanlığıyla çok yoğun görüşmeler yaptık. Oradaki iş adamlarımızla da görüştük. Mart ayı içinde Sayın Bakan bir Özbekistan ziyaretine gidecek, ondan sonra ekonomik anlamda Sayın Zafer Çağlayan'ın gitmesi söz konusu. Bir iş forumu yapılacak. Bizi davet ediyorlar orada yatırım yapmaya. Serbest bölge oluşturmuşlar 2 tane. Hangi alanlarda... İlişkileri ekonomik anlamda ilerletmek istediklerini bize iletiler, ciddi bir yol haritası ortaya çıktı. Dolayısıyla bu yıl Özbekistan'la olan ilişkilerdeki durgunluğun da aşılabacağı bir yıl olacaktır. Bu da tabii Özbekistan'la ilişkilerimizi, diğer Orta Asya kardeş cumhuriyetleriyle olan ilişkilerimiz seviyesine çıkarma imkânını bize sağlayacaktır. Tabii dikkatli ve adım adım gideceğiz. Belirli hassasiyetler hâlen devam ediyor ama bir açılım var, dolayısıyla bu açılimdan mümkün mertebe karşılıklı çıkarları gözeterek yararlanmaya gayret edeceğiz.

Kazakistan'la ilişkilerimiz tabii çok ileri durumda. Karşılıklı ziyaretler muntazaman yapılıyor. Hedefimiz 2015 yılı sonuna kadar ticarete 10 milyar dolar seviyesini yakalamak. Şu anda 4-4,5 milyar dolar civarında bu ticaret seyrediyor. Siyaseten herhangi bir sorunumuz bulunmuyor Kazakistan'la.

Kırgızistan'a, Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatı var, her alanda, her forumda, her yerde yardımcı olacağız diye. Nisan 2010'da patlak veren hadiseler ülkenin güneyinde, zaten eski Devlet Başkanının da ülkeden ayrılmasına yol açtı biliyorsunuz. İlk koşan devlet biziz. Herkes terk ederken biz, oraya gittik; isteklerini karşıladık; birtakım -ekonomik anlamda da- istekleri vardı, onları karşıladık. Çok yakından takip ediyoruz çünkü Kırgızistan -enteresan bir şey oldu- ilk kez Orta Asya'da bir ülkede parlamenter demokrasi tecrübesi başlatıldı. Bunu desteklediğimizi başından beri söylüyoruz. Sayın Atambayev Türkiye'ye çok yakın his duyan bir lider, Türkiye'yi çok seven bir lider. Zaten buraya da geldi -hatırlayacaksınız- birkaç kez geldi, Cumhurbaşkanı olmadan da geldi.

Kırgızistan'daki bu gelişme üzerine, mesela Kazakistan'da çok partili sistem başlatıldı. Kırgızistan'daki bu gelişme üzerine, Türkmenistan 2012 yılının başında çok partiliğe giden, parlamenter demokrasiye giden bir manifesto yayınladı. Şimdi, bunlar tabii tesadüf değil. Kırgızistan örneği çok önemli bizim için. Biz, bunu, ilişki içinde olduğumuz tüm ülkelere -tabii belli bir öncelik vererek- söylüyoruz ve bu deneyimin mutlaka yaşatılması gerektiğini, ayakta kalması gerektiğini söylüyoruz.

Türkmenistan'a gelince, Türkmenistan'ın biz ticaret yaptığı 1'inci ülkeyiz. Onlarla da stratejik düzeyde ilişkilerimiz mevcut. Dolayısıyla hiçbir sorun yok. Türkmenistan biraz daha dış dünyaya açılmaya başladı, bir tarafsızlıktan aktif tarafsızlığa, açık kapı politikalarına falan gitti. Biz bunu da destekliyoruz çünkü izolasyonla bir şey sağlamak mümkün değil.

Tabii Trans Hazar Projesi çok önemli bizim için, Türkmen gazının Azerbaycan üzerinden taşınması konusu. Bunu çok yakından takip ediyoruz. Hemen hemen her görüşmemizde ele alınan bir konu. Enerji bakanlarımız da birkaç kez bir araya geldiler çünkü zamanında o tek hatta bağlı kalması... Nisan 2010'da büyük bir patlama oldu -belki hatırlarsınız- ve Türkmen ekonomisini yerle bir etti. Daha sonra bunlar, işte Kazakistan üzerinde Çin'e gönderdiler. Şimdi Batılı ülkelerin, işte bu Türkmenistan, Afganistan, Pakistan, Hindistan TAPI dedikleri bir proje falan var. Tabii şu anda ne kadar siyaseten yürür, ne kadar yürümez o başka konu ama biz, bu Trans Hazar Petrol Boru Hattının Azerbaycan üzerinden bize ulaşması için gayretlerimize devam edeceğiz.

Tacikistan'a gelince, evet, Tacikistan Türk soylu bir ülke olmasa da öteden beri, başlangıçtan beri biz Tacikistan'ı diğer bölge ülkelerinden ayırmadık, onlarla da ilişkilerimizi sağlam tuttuk. Nihayetinde İmamali Rahman aralık ayında Türkiye'ye geldiğinde Tacikistan'la da bir iş birliği konseyi kurduk.

Şimdi buraya baktığımızda, Orta Asya'ya baktığımızda bu ülkelerin dış politikalarında tabii bir Rus faktörü var kesinlikle bir de Çin faktörü var, Çin'i unutmamak lazım. Bunları dengeleyecek ülkeler arıyorlar. İşte Türkiye bu açıdan onlar için çok önemli. Kendilerinin Batı'ya açılan kapısı ve Batı dünyasına açılan kapısı. Yani hem coğrafi olarak Batı'ya açılan kapı hem de siyasi anlamda

Batı'ya açılan kapı. Bu, bizim için önemli. Onların da, tabii, hassasiyetlerini anlıyoruz çünkü bir denge politikası izlemek durumundalar. Aynı husus -burada yansılarda var- Moğolistan açısından da geçerli, Moğolistan'ı da bir tarafa itmiş değiliz. Onlarla da yakın ilişkilerimizi sürdürüyoruz. Dolayısıyla bu ülkelerin dış politika gündemlerine baktığımızda, kimi zaman Rusya'ya bir yerde çiçek atan, kimi zaman Amerikalılarla ilişkileri ilerletmeye dönük, kimi zaman Avrupa Birliğiyle, AGİT'le ilişkilerde bir iyileşme ve bu çerçevede tabii Türkiye'yle yürütmekte oldukları ve sürdürülebilir bir zemine kavuştuğunu değerlendirdiğimiz bir ilişkiler ağı içindeler.

Ben, isterseniz sözü daha fazla uzatmayayım yani otuz beş dakika dedik ama elli beş dakika oldu galiba. En son slaytımıza gelelim lütfen artık.

Bize bu imkânı tanıdığınız için, başta Sayın Başkan olmak üzere Komisyonunuzun değerli üyelerine Bakanlığımız adına teşekkür edeyim.

Sorular varsa tabii alalım, cevaplandırmaya gayret edelim.

Sağ olun efendim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim Sayın Büyükelçim. Gerçekten çok kapsamlı bir konuyu gayet net bilgilerle ve bizim için çok yararlı olan bilgilerle bize sundunuz. Teşekkür ediyorum.

Şimdi soruları olan Komisyon üyelerimize söz vereceğim.

Sayın Sait, buyurun.

RİFAT SAİT (İzmir) – Evet.

Sayın Başkan, öncelikle size teşekkür ederiz, böyle bir brifing sağlandığı için ve size Sayın Müsteşarım, size de çok teşekkür ediyoruz.

Benim birkaç tane sorum var çünkü çok geniş bir sunum, çok da aslında sorusu çok bol olacak bir konuydu bu. Hepsine cevap veremeyebilirsiniz, zaman yok ama en azından bunlar yazılı da verilebilir. Not alınırsa çok memnun olurum.

Bu, gruplardan bahsettiniz, işte Minsk Grubu, Kafkasya Grubu gibi... Benim ilgimi çekiyor, Türkiye'nin dünyada üyesi olduğu tüm bu grupların listesi var mıdır? Bunları yazılı olarak alabilir miyiz?

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Tabii.

RİFAT SAİT (İzmir) – Yine, Ermenistan -biliyorsunuz- 2015'te sözde Ermeni Soykırımından bahsedilen bir şey hazırlıkları yapıyorlar biliyorsunuz, büyük bir çalışma içindeler. Sarkisyan'ın da bir açıklaması oldu geçenlerde, "Çok büyük bir tepki göstereceğiz." dedi. Türkiye'nin bu konuda karşı çalışması var mı, ne yapıyorsunuz?

Yine, burada Ermenistan içerisinde Rusların çok önemli etkisi olduğunu söylediniz ekonomik olarak. Ermenistan'ın Türkiye ve dünyayla bütünleşmesinin Rusya'yı neden tedirgin ettiği, daha doğrusu burada eğer ekonomiden bahsediyorsak -çünkü Ruslar biraz daha ekonomiye önem veriyorlar- bu tip kapalı siyasetin onlara zarar vereceğini düşünerek neden Ermenistan'ı bu konuda engelliyorlar? Yani bunun başka bir nedenleri var mıdır, bunu öğrenmek istiyorum.

Kafkasya demir yolu açısından bahsettiniz. Bu demir yolunu Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma Bakanlığı olarak bizler mi yapacağız ya da bizim buradaki rolümüz nedir, Türkiye Ulaştırma Bakanlığının? Bunları da öğrenmek istiyorum.

Bana İzmir'de çok önemli bir iş adamı -aslında Türkiye'deki önemli ve etkili iş adamlarından bir tanesidir, Lider Gıda, yaş sebze meyve ihracatı yapan bir firmadır bu -şu anda Rusya'da hapiste. Onu Ruslar hapsedtiler, eşiyile de, çocuklarıyla da görüştürmüyorlar. Ben, bunu Ekonomi Bakanlığıyla da görüştüm, ilgili Büyükelçimizle de görüştük ama hâlâ bir cevap alamadık, net olarak bir şey de söylemiyorlar. Bize de bu konuda talepler var. Bu kişi neden içeride tutuluyor, ne zaman salıverilecek? Bazılarının iddiasına göre Ruslar para istiyorlar bu konuda, yani Rusya'nın bu konuda rüşvet istediğini söylüyorlar. Bu diğer bir konu.

TÜRKPA'ya üye 4 ülke var biliyorsunuz, TÜRKPA. Neden diğer ülkeler bu TÜRKPA'ya üye değiller, bu organizasyona üye değiller?

Bir diğer konu, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Kosova politikası içerisinde Kafkasya ve Orta Asya'nın bakışı nedir? Yani mesela Kosova'yı tanımaları konusunda nasıl düşünüyorlar veya Türkiye bu konuda ne gibi bir rol oynuyor?

Son sorum, EXPO. EXPO konusunda biliyor sun Rusya'nın da Ekaterinburg ili aday, İzmir de aday. Bu durumda ne olacak? Yani Orta Asya'daki bu Türk cumhuriyetleri, Orta Asya, Kafkasya İzmir'i mi tercih edecekler yoksa Rus ilini mi? Dışişleri olarak ne yapıyoruz veya bu konuda bizim bilgimiz nedir?

Teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN – Sunuş kadar kapsamlı sorularınız için size teşekkür ediyorum Sayın Sait.

Birkaç soru daha alalım izin verirsiniz.

Sayın Loğoğlu, buyurun.

OSMAN FARUK LOĞOĞLU (Adana) – Sayın Başkan, teşekkür ediyorum. Sayın Büyükelçimize, verdiği bilgiler için teşekkür ediyorum.

Önce Sayın Büyükelçiye yönelik olarak bir iki gözlemde bulunacağım, ondan sonra da size doğru bazı gözlemlerde bulunacağım.

BAŞKAN – Tabii.

OSMAN FARUK LOĞOĞLU (Adana) – Sayın...

BAŞKAN – Bu sunuşla ilgili inşallah Sayın Loğoğlu.

OSMAN FARUK LOĞOĞLU (Adana) – Bu sunuşla ilgili, elbette. Başka bir sunuş oldu mu? Farkında değilim. (Gülüşmeler)

BAŞKAN – Yani bana dokunuşunuz başka konularda da olabilir.

OSMAN FARUK LOĞOĞLU (Adana) – Yok, yok. Size niye dokunayım ben? Siz buradasınız, istediğim zaman gelir dokunurum.

Sayın Büyükelçimizin yani brifinginde belki tek, en önemli, somut, iyi haberi Özbekistan'la olan ilişkilerimizin önümüzdeki dönemde bir iyileşmeye doğru gidebileceği yolundaki gözlemleri oldu. Ben, bunu memnuniyetle karşılıyorum çünkü Özbekistan bölgesinin en kilit ülkesi bana göre, oradaki stratejik dengeler bakımından. Hakikaten, Türkiye-Özbekistan ilişkilerinde bir ilerleme kaydedilirse önümüzdeki dönemde bundan hem ülkemiz hem Özbekistan kazançlı çıkacaktır.

Tabii, yine biraz önce belirtildiği gibi, bütün bu coğrafyada tutuklu insanlarımız var, Özbekistan'da özellikle var. Bunlar hep adli sistemin işleyişi bakımından kapalı kutular. Bazı münferit şeyler var, bunu biz Bakanlıktaki arkadaşların dikkatine de getirdik. Bu konuda yani Özbekistan'da bu açılım süreci içinde orada tutuklu bulunan vatandaşlarımızın durumlarına ayrıca bir iyileşme getirilebilirse bundan memnuniyet duyarız.

Yine, Sayın Büyükelçime bir sorum: Dağlık Karabağ sorunundan ayrıntılı bir şekilde bahsetti, ikinci sorun olarak Nahçıvan'ın statüsünden söz etti fakat onu pek netleştirmede. Biz eski dışişleri mensubu olduğumuz için bunların ne olduğunu biliyoruz fakat havada kalmasın diye onu tekrar gündeme getiriyorum.

Şimdi size doğru bakıyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Loğoğlu.

OSMAN FARUK LOĞOĞLU (Adana) – Brifing bana şunu söyledi, brifing diyor ki: "İdeallerimiz var, projelerimiz var." Fakat sorunlara baktığınız zaman, mesela Gürcistan, Gürcistan'la sorunlarımızdan Ahıska Türklerinin yurtlarına dönüşleri... Biz bunu sekiz on senedir biliyoruz. Yani, burada hiçbir ilerleme kaydedilmediği bu brifingden anlaşıyor.

İkincisi, Abhazya bağlantılı denizcilik sorunları. Şimdi, bu kadar yakın olduğumuz bir ülkeyle yıllardır devam eden bu sorun niçin çözülüyor, onu doğrusu ben merak ediyorum. Tabii, burada sorumlu tuttuğum arkadaşlarımız değil, Dışişleri Bakanına yöneltiyorum bu ifadeleri.

Dağlık Karabağ, evet, zor bir sorun. Türkiye Minsk Grubu üyesi, onu da biliyoruz. Bunun içinde projeler falan sunmak, bunlar da iyi şeyler ama sorun çözülmeden devam ediyor ve bu, Türkiye'nin herhâlde bire bir hissetmesi gereken bir sorumluluk olmalıdır diye düşünüyorum.

En son gözlemim -çünkü birazdan ayrılmanız gerekecek maalesef- şimdi Sayın Büyükelçi dedi ki, bunu Sayın Bakandan da sık sık duyuyoruz: "Efendim, herkes geliyor, Türkiye'ye danışıyor." İyi, bunda bir anormallik yok, Türkiye için de değerli bir puan. Fakat iki şeyi birbirine karıştırmamak lazım. Herkesin birbirinin ne düşündüğünü, hele hele ciddi, önemli ağırlıklı bir bölge ülkesi olan Türkiye'nin bölgesindeki sorunlarla ilgili olarak ne düşündüğünü merak etmesi doğal. Ama "Bize danışılıyor." diye Türkiye'nin bölgedeki etkisini böyle abartılı bir şekilde göklere çıkarmak, o yanlış. Bunu yapan tabii Dışişleri Bakanımız. Yani "Herkes bize geliyor, dolayısıyla Türkiye çok etkili, Türkiye'nin her dediği bölgede oluyor, bölgeye biz hâkimiz." şeklinde bir sonuç çıkarmak tehlikeli diyorum.

Ve size teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Ben de teşekkür ediyorum.

Ahıska Türklerinin sorununun çözümü için bana bakarak konuşmanızı da teşekkürle karşılıyorum Sayın Loğoğlu.

RIFAT SAİT (İzmir) - Sayın Hocam -siz eski bir büyükelçi olarak- eskiden de böyle sorulmaz mıydı Türkiye'ye yani iyileşme olmadı mı? Onu ben merak ettim, size onun için soruyorum.

BAŞKAN – Onu, isterseniz ayrı bir toplantıda sizin anılarınızla zenginleştirin.

OSMAN TANEY KORUTÜRK (İstanbul) – Bu konuda bir iç toplantı yaparsak iyi olur Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Evet. Yani, belki anılarla zenginleştirilmiş, kendi içimizde ayrı bir toplantı yaparız bürokratların olmadığı.

Sayın Korutürk, buyurun.

OSMAN TANEY KORUTÜRK (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, önce Büyükelçi Ceylan'a bu brifing dolayısıyla teşekkür etmek istiyorum. İçeriğinde -Faruk Bey'in de söylediği gibi- bizim tartışabileceğimiz konular olmakla beraber, bilgiye dayalı ve brifing anlayışına uygun, kâğıttan okumadan, konulara tamamen vâkıf, kendisinden tamamen beklediğim şekilde, tanıdığım şahsiyetine uygun şekilde bir brifing verdi. Çok teşekkür ediyorum. Hakikaten, Dışişleri Bakanlığının bundan sonra bize, Dışişleri Komisyonuna sunduğu brifingler de bu emsal üzerinden yapılabilirse çok daha alışverişçi güzel oluyor, çok daha iyi oluyor. Size o bakımdan teşekkür ediyorum.

Bir küçük gözlemim var, o gözlem düzeltilebilecek bir gözlem. Türkiye'nin öneminden, büyüklüğünden, ağırlığından bahsediyoruz haklı olarak. Öyle olunca bu brifingde sunulan haritaların üzerindeki yer isimleri ve haritaların kendilerinin de Türkçe olmasını ben tercih ederdim. Ona özen gösterilirse o da daha uygun olur diye düşünüyorum.

Ahıska Türkleri konusunda sorun vardı, Faruk Bey sordu, siz katkıda bulundunuz; benim Başkâtipliğimden beri, Moskova'da görev yaptığımdan beri süren bir sorun.

Benim Gürcistan'la ilgili bir ifade dikkatimi çekti, ona bir açıklık istiyordum ben. Gürcistan Ortodoks Kilisesinin toplum içinde giderek daha fazla ağırlık kazandığı dile getirildi ve bunu toplum içinde dengeleyecek hareketlere destek verilmesinin önemli olduğu... Nedir bu hareketler, kim tarafından, nasıl destek verilir onu öğrenmek istiyorum.

Geri kalan konulara arkadaşlarımız değindiler ve değineceklerdir.

Uzatmak istemiyorum, ben de birazdan çıkacağım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Biraz sonra ayrılacağınız için ifade etmek istiyorum. Sayın Büyükelçinin sunuşunu bize verecekler, ben de Komisyon üyelerine dağıtacağım. Ama, Başkan olarak bir uygulama yapacağım; bugün burada olan Komisyon üyelerimize sadece dağıtacağım veyahut da haklı mazereti olup da gelememiş olanlara. Buraya gelenle gelmeyen bakımından da bu notların alınışı açısından bir farklılık olsun istiyorum.

Sayın Safi, buyurun.

İSMAİL SAFİ (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Müsteşar Yardımcımıza da değerli sunumu için çok teşekkür ediyoruz.

Konuşmasının başında "Avrasya" kavramını kullandı. Tabii, Avrasya biraz sınırları belirsiz coğrafi bir kavram olmakla birlikte, özellikle Ruslar bunu biraz daha ideolojik ve politik bir kavram hâline getirdiler, hatta Avrasya'yla alakalı olarak "Avrasya" kavramı kullanılır oldu. Şimdi, son dönemlerde de Ruslar bu işi daha da ileri götürdüler ve uluslararası bölgesel bir örgüt olarak Avrasya Birliğinden bahsetmeye başladılar. Bu, tabii, Şanghay Örgütü gibi uluslararası bölgesel bir örgüt olur olamaz ama belli ki, böyle bir örgüt, Türkiye'nin bu coğrafyada yani Türk devletlerinin olmuş olduğu bu coğrafyada belki Türkiye'nin elini zayıflatacak bir oluşum gibi de algılanabilir. Türkiye'nin bu birliğe, bu oluşuma bakışı nedir, bunu merak ediyorum.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Tunay.

FAİK TUNAY (İstanbul) – Ben çok kısa bir soru sormak istiyorum.

Öncelikle, başta Komisyon Başkanımıza, sonra da Büyükelçimize ve Dışişleri Bakanlığı temsilcilerimize bu güzel sunum için teşekkür ediyorum.

Şimdi, orada ekonomik faaliyetleri gördük; Türkiye'nin zaten müteahhitlik hizmetleri var, işte tekstil alanında hizmetleri var. Ben, özellikle kültürel alanda ne gibi faaliyetlerimiz var? Mesela, Balkanlara gittiğimizde Yunus Emre kültür merkezlerini görüyoruz, TİKA'nın orada yaptığı çok güzel çalışmalar var. Bu bölgeyi bilmediğim için soruyorum. Kafkasya'da, Orta Asya'da buna benzer kültür merkezlerimiz var mı, okullarımız var mı? 2 tane üniversite var orada, onları görüyoruz, biliyoruz ama bunların haricinde kültürel faaliyetlerimiz ne durumda, onu merak ediyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Sayın Çonkar, buyurun.

AHMET BERAT ÇONKAR (İstanbul) – Ben de çok teşekkür ediyorum sunum için.

Ben Özbekistan'la ilgili bir soru sormak istiyorum. Uzun süredir bu ülkeyle ilişkilerimizin soğuk olduğunu anlattınız. Bu süreç içerisinde Özbekistan'da ne değişti ki bu açılım sağlanabildi veya sağlanacak? Biraz detaylandırırsanız memnun olacağım. Yani bizim orayla bu derece uzak kalmamıza sebep olan faktörlerde değişiklikler mi oldu, yoksa Türkiye politikasında bir farklılaştırma, değişiklik mi yaptı, bunu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN – Sayın Bak, buyurun.

OSMAN AŞKIN BAK (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sunum için teşekkür ediyorum.

Ben Ermenistan'la ilgili bir soru sormak istiyorum. Daha önce de Büyükelçimiz Ermenistan'daki ekonominin Rusların elinde olduğunu söyledi, enerji, demiryolu başta olmak üzere. Şimdi, burada bizim için sorunlu bir santral var, Metsamor Nükleer Santrali. Şimdi, bunu biz NATO'daki komitede de tartıştık, bununla ilgili çalışma da yapıldı. Metsamor'un durumuyla ilgili bizim her platformda itirazımız var, Azerilerin itirazı var; çok ciddi bir konu. Avrupa'daki enerji ajansına başvurulduğunu biliyorum ben. Bu süreç sonucundaki konu hakkında bilgi almak istiyorum. Bu santral ömrünü tamamlamış bir santral, şu anda çok büyük bir tehlike arz ediyor, önemli bir sorun; bununla ilgili bilgi almak istiyorum.

İkincisi de Bakü-Tiflis-Kars projesinin bizim tarafımızdaki maliyeti konusunda bilginiz var mı? Ekim ayında tamamlanacağını ifade ettiniz yanılmıyorsa, bu konuda biraz daha bilgi verirsiniz...

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Toskay, buyurun.

TUNCA TOSKAY (Antalya) – Sayın Başkan, size ve bu brifingi veren Sayın Müsteşar Yardımcımıza ben de teşekkür ediyorum.

Tabii, konu çok geniş, coğrafya çok geniş bir coğrafya, çok sayıda ülke var. Ülkeler de çok kritik bir coğrafyada yer alıyor, birçok problemleri de olan bir coğrafya. Burada bu kadar kısa süre içinde birtakım problemlerin derinliğine anlatılarak açıklamasını yapmanın ne kadar zor olduğunu takdir ediyorum, ancak bir iki tane kısa sorum var eğer lütfederse Sayın Müsteşar Yardımcımız.

Şimdi, Orta Asya Türk cumhuriyetleriyle ekonomik ilişkilerimizin çok geliştiğini söyledik, onu hepimiz çok temenni ediyoruz, inşallah öyledir. Ama, bunun ölçüsü... Yıllar boyunca Türkiye'nin dış ticaret hacminde daha evvel bu ülkelerin payı ne idi, şu anda Türkiye'nin dış ticaret hacminde Orta Asya ülkelerinin payı nedir? Onu ortaya koyarsanız daha doğru bir karşılaştırma yapabiliriz.

İkinci sorum: Gürcistan'ın Batı'ya yaklaşması meselesinin bizim de politikalarımızın genel yaklaşımı içinde yer aldığını, Gürcistan'ı ne kadar Batı şemsiyesinin altına doğru çekmeye çalışırsak o kadar yararlı olduğunu ifade ettiler yanlış değerlendirmedimse. Acaba burada Gürcistan'ın genel anlamda Batı'ya yaklaşmasıyla Gürcistan'ın Türkiye ilişkileri söz konusu olduğu zaman önceliklerimiz nasıl tartılıyor, nasıl değişiyor, onu öğrenmek istiyorum.

Üçüncü bir nokta: Nahçıvan hepimiz için çok önemli bir yer. Şu anda Nahçıvan'ı ekonomik ve siyasi olarak ayakta tutmak için, somut olarak diyorum, Türkiye Cumhuriyeti devleti hangi araçları, hangi enstrümanları kullanıyor?

Dördüncü nokta da: Azerbaycan-Türkiye ilişkileri orada kritik bu protokollerle ilgili ben şunu sormak istiyorum: Bu protokollerin ana metninde veya eklerinde Karabağ sorununu biz bu protokollerin yürürlüğe girmesi bakımından ön şart olarak koyduk mu, koymadık mı?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Sayın İşler, buyurun.

EMRULLAH İŞLER (Ankara) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Müsteşar Yardımcımıza bu kapsamlı brifingden dolayı teşekkür ediyorum.

Gerçekten, metne bağlı kalmaksızın doyurucu bilgiler verdi. Çok soru da soruldu. Ben sadece bir şeyi merak ediyorum. 21'inci yüzyılın demokrasinin hâkim olacağı bir yüzyıl olacağının göstergelerini zaten bu yıllarda, bugünlerde çeşitli bölgelerde yaşıyoruz. Siz, brifingi anlatırken ilk başlarda hem Orta Asya hem de Kafkaslarda genelde tek parti hâkimiyetinden söz ettiniz, ancak daha sonra Kırgızistan'da bir demokrasi örneğinden ve bunun Kazakistan'a da çok partili sisteme geçilmesine etkili olduğundan söz ettiniz.

Ben, Türkiye olarak, Arap Baharı'yla başlayan Orta Doğu'daki sürece ülkemizin hazırlıksız yakalandığını düşünüyorum. Şimdi, bu bölgelerde önümüzdeki yıllarda öyle bir hareketlilik bekliyor musunuz? Dışişleri Bakanlığı olarak bu bölgelerin geleceğiyle ilgili okumanız nedir? O konuda bilgi vererseniz, teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN – Son sözü Sayın Karal'a veriyorum.

Buyurun.

HASAN KARAL (Rize) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Ben de bu sunumu için Müsteşar Yardımcıma çok teşekkür ediyorum.

Benim bir sorum var, Gürcistan'la alakalı daha çok sormak istiyorum. Özellikle, tabii bizim Doğu Karadeniz Bölgemizin ticari ilişkileriyle doğrudan ilgili olan bir ülke olduğu için. Şimdi, bu işbaşına gelen yeni Hükûmetin bazı açıklamalarını biz de basından yakinen takip ediyoruz. Tabii, açıklamalarına bakıldığında, sanki ülkede farklı bir hava estireceklerini veya estirmeye niyetlendiklerini görüyoruz ama zaman içerisinde de bu bazı görüşlerinde çark ettiklerini de gözlemliyoruz. Özellikle Batum'da, işte, bu otellerde bazı operasyonlar yapacaklarını, orada kumara yönelik, fuhşa ve yönelik ticari yolsuzluklara yönelik olarak ciddi adımlar atacaklarını ifade etmişlerdi ama şimdi, herhâlde biraz geri adım attılar.

Ben şunu sormak istiyorum: Bu yeni işbaşına gelen Hükûmetin daha çok Rusya yanlısı olduğu ifade ediliyor. Bu doğru mudur? Eğer böyle bir şey varsa Türkiye'yle ilişkiler nasıl etkilenir bundan?

Bir de tabii bu Abhazya kapısı kapalı, oradan bizim Türk iş adamlarının geçmeleri mümkün değil, o kapıyı kullanmaları mümkün değil. Bu Hükûmetin önümüzdeki süreçte bu kapıyı açabilmesi ihtimali var mı? Bunu sormak istedim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Büyükelçi, oldukça yoğun bir soru listesi var önünüzde ama eğer bilahare cevap vermek istedikleriniz varsa zaman kazanmak bakımından öyle yapalım ama mümkün olduğu kadar burada cevap verebileceğiniz sorular varsa da onları dinlemeye hazırız.

Buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Minsk Grubu dâhil bu alanlardaki gruplara ilişkin listeyi yazılı olarak iletelim uygun görürseniz, zaman tasarrufu adına.

2015'e tabii biz de hazırlanıyoruz, elbette. Ermenistan'da sırf bunun için bir komisyon kurulduğunu biliyoruz, geçen yıl açıklamışlardı. Biz de her alanda 2015'i karşılamak üzere gerekli çabaları sürdüreceğiz. Elbette, hazırlıklar yapılıyor, bu konudan yana bir tereddüt olmasın. Ama, tabii, 2015 dünyanın sonu da değil. Türkiye 2015'ten sonra da devam edecek, sonsuza kadar devam edecek. Onlar bunu kabul ettirmeye çalıştılar dünyaya, biz de bunun karşısında... Üstelik, kıyasen söyleyecek olursak, örneğin akademik çalışmalar bağlamında -geçmişe kıyasla söylüyoruz bunu- daha iyi bir noktadayız, bunu daha da ileri noktalara taşımaya gayret edeceğiz. 2005 yılında Medisin, biliyorsunuz, ittifakla almış olduğu tarih komisyon önerisi var. Bunları hep elimizde tutuyoruz ve geriye kalan süre zarfında da yine bölgesel normalizasyonun ilerletilmesi için yani Ermenistan'ı rayonlardan çekilmeye dönük bir adım atması yolunda doğrudan olmasa bile, olamasa bile dolaylı yollardan angaje etme gayretlerimizi de sürdüreceğiz. Ama, şöyle de bakmak lazım: Ermenistan kuvvetle muhtemeldir ki 2015'ten sonra da bu çabalarını sürdürecektir. Dolayısıyla, bizim daha uzun soluklu bir strateji geliştirip ne var ne yoksa bunun açıklığa kavuşmasını istemek yönündeki çabalarımızı aralıksız sürdürmemizde yarar var diye düşünüyoruz.

Ermenistan'ın mecburen Türkiye üzerinden Batı'yla bütünleşmesini Rusya Federasyonu niye engelliyor? Şimdi, biz Rusya Federasyonu'na şunu söyledik: Ermenistan'ın bu şekilde kendi kendini izole etmesi aslında Rusya'nın da çıkarına değil, dedik, çünkü ölçek yaratamıyor. Yani, bir yerde, aslında stratejik mülahazalar saklı kalmak kaydıyla Ermenistan ekonomik anlamda Rusya için de bir kambur, stratejik şeyleri bir tarafa, jeopolitik, jeostratejik onları bir tarafa koyalım. Çünkü ölçek çok küçük, nüfus giderek azalıyor, Ermenistan ekonomisine baktığınızda durum çok da parlak değil, hatta felaket de denebilir. Şimdi, böyle bir ortamda orada ölçek yaratmaları mümkün değil, Ruslar da bunun farkında tabii. Ama, şunu da unutmamak lazım: Rusya içinde de bu tür konulara açık fikirle yaklaşanlar olduğu kadar geçmişten gelen reflekslerle bu konulara bakanlar da var. Yani, öyle bir nokta geliyor ki bazen jeostratejik çıkarlar esas çıkarlarının yani o bölgesel ölçek yaratma, pazarı o anlamda daha genişletme yani Güney Kafkasya'yı Kuzey Kafkasya'yla birlikte düşünme... Mesela, bu tür düşüncelere sahip olanlar var, savunular var ama nihayetinde bir yerde bazı eski alışkanlıklar diyelim, galebe çalıyor. Tabii, Rus milliyetçiliğinde de bir yükselme görüyorsunuz. Yani, özellikle Kafkas kökenli insanlara karşı neredeyse Orta Asya kökenlilerden daha fazla bir ön yargı duvarı oluştu, onu da görüyorsunuz. Ama, biz Ruslara şunu söylüyoruz:

Ermenistan'ın dışı açılması sizin menfaatlerinize zarar getirmez, tam tersi sizin bölgede ilave ölçekler kazanmanızı sağlar. Onun için o lojistik merkezleri ortaya atıyoruz mesela, aklımızda olan şey o. Yani, her bir tarafta, Nahçıvan'da bir lojistik merkez, Azerbaycan'da, çözüm olursa Ermenistan'da, hatta Kuzey Kafkasya'da... Bunu söylediğimiz zaman aslında cevap veremiyorlar, sıkışıyorlar. Çünkü şunu da söylüyoruz devamında, diyoruz ki: Siz kendiniz söylemiyor musunuz, Kafkasya'daki ekonomik, kendi kalan bölümlerinde de, Kuzey Kafkasya'da da oradaki ekonomik durumu düzeltmek istiyoruz, yatırım yapmak istiyoruz, istihdam yaratmak istiyoruz diye? Nasıl yapacaksın o zaman? Kuzey Kafkasya da yetmez ölçek olarak. Dolayısıyla, Kafkasların bütünü düşünmek lazım gelir. Yani, karşımızda şunu görüyoruz: Orada da birbiriyle çekişen bazı akımlar var. Bizim için önemli olan daha açık fikirli olan, daha geniş açılardan bakabilen akımlarla beraber çalışmak bu konuda ve ısrarla bu konu üzerinde duruyoruz. Zaten kendileri önce açtılar bu konuyu, biz de devam ediyoruz istişarelerimize, devam da edeceğiz. Bu, sadece bizim düzeyimizde değil yani diplomatik düzeyde değil, siyasi düzeyde de zaten ele alınan bir konu. Ama şu söylenebilir: Putin, Medvedev kadar ilgili mi bu konuyla? Şimdiye kadar bu konuda renk vermedi. Medvedev daha ilgiliydi. Ha, bu zahırlı bir şey mi, yoksa samimi mi? Bizim değerlendirmemiz bunun samimiyet yönünün daha ağır bastığı yolundaydı. Belki oradan bir kazanç, kendisi adına siyasi kazanç sağlasaydı Medvedev... Acaba onu mu düşündü? Yani "Burayı eğer çözersem siyasi anlamda daha iyi bir yer olabilir mi?" diye düşündü ama nihayetinde o Başbakan oldu, Putin Cumhurbaşkanı oldu. Putin, şu ana kadar çok renk vermedi bu konuda, açık söylemek gerekirse. Ama, biz devam edeceğiz, bu çabaya devam edeceğiz. Biz de söylüyoruz aynı şeyi yani sizin devlet başkanınız -nihayetinde, devletleri bağlar yapılan açıklamalar- 2 kez çok açık şekilde "Bu statüko kabul edilemez." dedi. E, statüko kabul edilemez ne demek? O bölgedeki sorunun çözülmesi demek. Peki, o bölgedeki sorunu çözmek için ne yapacağız o zaman? Önce bir araya gelip... Biz öyle diyoruz, bölgesel sahiplenme, bölgesel sinerji. Biz bölgesel sinerji yaratmazsak bu sorun çözülmez; bizim dediğimiz bu. Bölgesel sinerji yaratmak için de Rusya Türkiye'yle çalışmak zorundadır. Ama, Türkiye de Rusya'nın birtakım mülahazalarını da göz önünde bulundurmak durumundadır. Yani, bu karşılıklı anlayışa dayalı bir şey olması lazım gelir. O zaman onu söylemeyeceksin. Devlet başkanı düzeyinde yapılan deklarasyona bunu söylüyorsanız bunun arkasında durun. Bunun arkasında durmak için de bu sorunun, Azerbaycan-Ermenistan sorununun çözümünde, Yukarı Karabağ meselesinin çözümünde aktif olacaksınız, daha yaratıcı olacaksınız. Çıkarın o zaman, somut bir proje çıkarın bizim karşımıza. Bunu söylüyoruz, eş başkanlara da söylüyoruz. Bir tane proje çıkarın bizim bölgesel entegrasyon ulaştırma projesi gibi; yok. Projeyle gelin. Yani, oradaki insanların bir barış hâlinde neler olacağını görmeleri için. Dolayısıyla, sıkıştılar. Devam edeceğiz biz bu projelere, Rusya'yı da içeride tutan bu projelere devam edeceğiz. Daha fazla sıkıştırmak, daha açık fikirli olanlar, daha farklı optiklerden bakan insanları bu konuyu angaje etmek için biz bunu yapmak zorundayız, bölge ülkesi olarak yapmak zorundayız. Sonuç alır mıyız, almaz mıyız; tabii onu zaman gösterecek, o yönde bir kehanet de bulunmak istemem.

Bakü-Tiflis-Kars... Bunun şu andaki tam mali şeyini bilemiyorum açık söylemek gerekirse, yalnız şunu biliyorum: Ufak bir şey vardı ihaleyle ilgili. Bir tünel genişletilmesi gerekti, biraz arttı maliyeti. Bu bizim yapmamız gereken bir şey, o halloluyor ama bu sene içinde biz hizmete sokmak zorundayız. Çünkü bir de 2014'te Afganistan'dan kuvvetlerin geri çekilmesi var. Binlerce konteynır, binlerce malzeme gelecek. Bu Bakü-Tiflis-Kars hem bizim Orta Asya'ya açılmamızın, Orta Asya'yla Avrupa arasında bir yerde nasıl enerji merkezi, enerjinin transit merkezi, ulaştırma konusunda da Türkiye'nin bir HUB hâline gelmesi için Marmaray'la birlikte çok kritik bir proje. Dolayısıyla, bu projenin bitirilmesi için Ulaştırma Bakanlığıyla olsun, diğer ilgili kurumlarımızla olsun sürekli temas hâlindeyiz.

Sayın Başkan, Ulaştırma Bakanımızın buraya geleceğini söylemişti, en son veriler ondadır.

Ha, biz şunu yapıyoruz, aslında şuradan yola çıktık: Bütün bu projenin Orta Asya ayağında maliyetini biz üstlenmiyoruz tabiatıyla. Bizim yapmaya çalıştığımız şey şu: Özellikle Aktau ve Türkmenbaşı limanlarının üzerinde durarak -orada da beraber çalışalım diyoruz Kazaklara da Türkmenler de- oradan Bakü'ye getirmek bunu, biz bunun üzerinde çalışıyoruz ve eksik kısımların tamamlanması için. Orada da bölgesel projeler var, Çin bu konuda çok istekli. Çin'le de çalışabiliriz biz. Konuşuyoruz zaten, demir yolu ıslahı, yeni demir yollarlı yapımı... Mesela Pekin'den de Sincan'a hızlı tren projesi hızla ilerliyor yani sadece kargo taşımacılığı anlamında değil, yolcu taşımacılığı anlamında da. Yani, mümkün mertebe öyle bir kuşak oluşturmak için çalışıyoruz ki mallar, insanlar, sermaye, hizmetler serbestçe dolaşabilsin, mümkün mertebe dolaşabilsin. Sadece demir yolu yapmakla da iş bitmiyor, bunun gümrük tarifelerinin uyumlaştırılması lazım, geçişlerin mümkünse tek pencere hâline getirilmesi lazım. Yani, örneğin Özbekistan'dan çıkacak bir trenin oradan verilecek belgeyle sınırlarda beklemeden, kesintisiz Türkiye üzerinden ister Avrupa'ya, ister Kuzey Avrupa'ya bağlantısının... Kuzey Avrupa derken Viking Projesi'nden bahsediyoruz, biz onun da içindeyiz. Bir de biz şunu söylüyoruz Orta Asya'ya: Biz size iki deniz sunuyoruz, oradaki kardeş cumhuriyetlere, bir Karadeniz, bir Akdeniz. Türkiye'ye girince siz iki denize

çıkiyorsunuz. Bu çok önemli. Gerekirse orada beraber serbest ticaret bölgeleri de oluşturabiliriz, silolar oluşturabiliriz. Mesela, Kazakistan'ın buğday ihracında sıkıntısı var, diyoruz ki gelin... Kazaklar zaten bu konuda çok anladılar durumu. İsterseniz Karadeniz'de, isterseniz Akdeniz'de gelip ya serbest bölge kurun, yahut da orada buğday siloları kurun, biz buna hazırız, buğdayını satamıyorsanız gelin burada satın. Nereye? İster Orta Doğu'ya ister Avrupa'ya ister Kuzey Avrupa'ya. Anladılar... Şimdi, Türkmenlerle de temas... Hepsiyle konuşuyoruz daha doğrusu, onların kendi içindeki hâlen yapımı devam eden veya modernizasyonu devam eden yolların bu ağa dâhil olması ama orta koridora. Orta koridor bizim için bel kemiğidir. "Orta koridor" dediğimiz şey de modern demir ipek yoludur. Bu konuda bizim Parlamentomuz dâhil, hepimizin ortak çaba harcamasında ve çabalarımızı birleştirmemiz de büyük fayda görüyoruz. Sayın Başkanın yapacağı temaslarda bizim bu yöndeki çabalarımıza takviye edecek söylemlerde bulunduğunu zaten biliyoruz, bunların devamını diliyoruz.

Mevlüt Bulut... Bununla çok yakından Büyükelçiliğimiz... Yani, Rus sistemi içinde belli aksaklıklar var yani dünyanın en iyi çalışan bürokrasisi değil, onu bilmek lazım. Fakat şundan emin olun: Bizzat Büyükelçinin kendisi bu konuyu çok yakından takip ediyor ve yazışmalar hemen hemen her hafta Mevlüt Bulut'un bulunduğu ortamdan kurtulması için sürdürülüyor.

Şimdi, tabii, Türk dünyasına baktığımızda, onu... TÜRKPA var parlamentolar arası birlik; TÜRKSOY var, bunlar önemli. TÜRKSOY burada, TÜRKPA Bakü'de. Biliyorsunuz Türkçe konuşan ülkeler yani Türk İşbirliği Konseyi dediğimiz bir yapı var. Bunu mümkün mertebe sağlamlaştırıp daha fazla kurumsallaşması için çalışıyoruz. Ekim 2009'da Nahçıvan'da 4 ülke arasında imzalanan... Türkiye, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan; Türkmenleri de buna angaje etmeye çalışıyoruz. Mesela, İstanbul'da bunun ilk toplantısı yapılmıştı. Türkmen Devlet Başkanı geldi, Sayın Berdimuhamedov geldi, katıldı ona. Bundan sonraki konusu Türk İşbirliği Konseyinin ulaştırma konusudur. Bu yıl Azerbaycan'da yapılacaktır bu zirve ve konu ulaştırma konusudur. Ulaştırma konusu ciddi şekilde ele alınmaktadır bu Türk İşbirliği Konseyi içinde de. Keza, biz bunu CICA dediğimiz Asya'da iş birliği, güven artırıcı... Oraya da getirdik. Astana'da yapılan toplantıda buna ilişkin 6 paragraf yer aldı. Yani, biz bu konuyu çok yakından takip ediyoruz. Entegrasyon için çok önemli, bu ülkelerin Türkiye üzerinden Batı'ya ulaşmaları çok önemli ama hepsiyle temas hâlindeyiz, temaslarımızı da sürdüreceğiz.

Şimdi, Kıbrıs konusuna gelince bazı şeyleri var. Ya, Rusya'yla olan ilişkilerinde birtakım sıkıntılara neden olacağı için biraz mesafeli duruyorlar ya da mesela Azerbaycan örneğinde bunu Yukarı Karabağ'la karıştırıyor. Hani sanki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti işgale uğramış bir toprak da ayrılmak, bağımsızlık statüsü kazanmak falan, onunla karıştırıyor. Ama şu var: Yani bu perde önünde böyle de perde gerisinde tabii ki destek veriyorlar. Mesela bu KKTC'nin Ekonomik İşbirliği Teşkilatına hani gözlemci olması... Mesela, bu konularda tabii, destek verdiler. Bunu çok açıktan yapamıyorlar. Kendi içlerinde de birtakım ayrılıkçı akımlar veya ayrılıkçı bölgeler mülâhazasıyla veya Rusya'yla olan ilişkilerde rahatsızlık yaratmamak adına çok görünür bir şey izleyemiyorlar. Ben brifingde şundan bahsettim: Biz de onların bazı hassasiyetlerine saygı duyuyoruz. Aynı şey Kosova için de geçerli, orada da çok aktif olamıyorlar çünkü sorunları birbiriyle, bire bir şey yapıyor; işte, Kosova, Yukarı Karabağ falan... O çerçevede bakmak lazım. O hassasiyetleri tabii iyice süzüp bizim kendi izleyeceğimiz çizgileri ona göre kalibre etmek lazım. Onu yapmaya gayret ediyoruz, onların o mülâhazalarını da dikkate almaya... Ama tabii, diğer, perde gerisinde desteklerini alıyoruz.

EXPO'ya gelince, EXPO konusunda Orta Asya devletlerinin ve Kafkas, Azerbaycan'ın tabii ki desteği var. Ondan yana - Ekaterinburg Rusya'da - şüpheniz olmasın yani her türlü karşılıklı destek anlaşmaları yapıldı. Biz Kazakistan'ın bu EXPO 2017'yi alması için elimizden geleni, bütün misyonlarımızı koyduk, özellikle Afrika'da bütün misyonlarımızdan yararlandık ve aldılar ve biliyorlar Türkiye'nin ne büyük katkı sağladığını yani resmen, Kazakistan için lobi yaptık.

EMRULLAH İŞLER (Ankara) – Borçları var yani...

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Biliyorlar, borçları var. Yani zaten hani öyle bakmamak lazım tabii, borç harç şeyi değil ama hani, biliyorlar Türkiye'nin yaptığını.

Şimdi Özbekistan... Gerçekten ilişkilerin, o durgun ilişkilerin ilerletilmesi için ciddi çaba harcayacağız. Bir fırsat penceresi çıktı önümüze, bunu sonuna kadar açmak için bütün yolları deneyeceğiz. Mart ayında önemli bir toplantı olacak, Sayın Bakan Taşkent'e gidecek, muhtemelen belki Semerkant, Buhara'yı falan da görmek isteyebilir. Kültür ve Turizm Bakanımız oradaydı; bir kültür, turizm iş birliği belgesi imzalandı. Şimdi, mesela bizden, Hiva'da bir Türk eserinin restorasyonunu istediler. Şimdi, onu yapmaya gayret ediyoruz. Sağlık alanında TİKA kanalıyla gayet iyi ilişkiler kurulmuş durumda.

Ben gittiğimde şunu gördüm: Bu ilişkileri mevcut durgunluktan kurtarıp daha ileri aşamaya taşıma konusunda bir irade sergilediklerini gördüm, yine de dikkatli olmamız lazım. Bir anda her şey olmayacak ama adım adım, bu esasen, bir yerde bir yol haritası



ortaya çıktı, o yol haritasını izlemek suretiyle Özbekistan'la da ilişkilerimizi en kısa zamanda telafi etmek ve daha ileri noktaya taşımak konusunda çabalarımıza devam edeceğiz.

Tutuklu, evet var, bu coğrafyada tutuklu vatandaşlarımız var. Buralarda zaman zaman, böyle özel günlerde af çıkartılıyor. Bu af çıkartma öncesinde çok ciddi girişimler, en üst düzeyde girişimler yapılıyor, öyle oluyor çünkü; oranın devlet başkanı "tamam" diyor, işte, mesela 20 tane var "18 tanesini serbest bırakın." diyor. Gürcistan'da oldu bu, seçimlere giderken. Şimdi, böyle, bu tür şeyleri kolluyoruz, fırsatları kolluyoruz. Mesela, işte, bir nevrüz kutlaması var diyelim, bir yerde de sizin tutuklu vatandaşlarınız var. O vesileyle işte, salıverilmesini istiyoruz. Bunlar genellikle devlet başkanları kararlarıyla oluyor. Biliyoruz, elimizde bilgiler var ve bu tür fırsatları kollayarak bunları, o vatandaşlarımızı oralardan kurtarmaya gayret ediyoruz.

Nahçıvan'ın statüsü... Tabii, Nahçıvan bizim için de çok önemli. Nahçıvan'ın statüsü bizim garantörlüğümüzdedir. Bu gayet net ve açıktır ve bunu yeri geldiğinde, her seferinde söylüyoruz. Nahçıvan'ın bekası Türkiye'nin bekasıdır. Bundan yana hiç tereddüt olmaması lazım. Nahçıvan'ı nasıl, hangi enstrümanla... Mesela, bu doğal gaz hattını Nahçıvan'a uzatacağız. Bakü-Tiflis-Kars'ı da Nahçıvan'a, oraya da götüreceğiz o demir yolunu. Dolayısıyla, şu anda direkt biliyorsunuz bağlantısı yok Azerbaycan'a, bir doğal gaz hattı kanalıyla bir de bu demir yolu kanalıyla Bakü'yü Nahçıvan'a bağlamak istiyoruz. Orada, tabii, oradaki yatırımlarımız açısından da, özellikle sınır illerimizin ticareti açısından da her türlü destek ve teşviki biz Dışişleri Bakanlığı olarak tabiatıyla veririz ama diğer kurumlarımız da tabii, bu teşvikte devam edecektir.

TUNCA TOSKAY (Antalya) – Şeker pancarı konusundaki ilişki devam ediyor mu?

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Ediyor. Nahçıvan'da tabii çok büyük bir tarım potansiyeli de var biliyorsunuz, hatta organik tarım da yapıyorlar. O konuda da iş birliği modelleri geliştirilmeye çalışılacak. Dolayısıyla Nahçıvan'ı hiçbir zaman, Kafkasya bağlamında, bizim göz ardı etme gibi bir lüksümüz zaten yok. Onu da işte, Bakü'ye bağladığımız zaman hem doğal gazını hem demir yolunu, çok daha iyi bir noktaya gelmiş olacağız.

Şimdi, Ahıska Türkleri konusunda gerçekten ciddi çabalar harcanıyor. Bütün detaylarına giremem ama şundan emin olun ki, bir kere, Ahıska Türklerini belli bir ülke etrafında toplamak için çok büyük bir çaba harcanıyor, belli bir noktaya da geldik. Gürcüler üzerindeki baskıyı hem ikili hem çok taraflı kanallardan asla eksik etmiyoruz, etmeyeceğiz çünkü Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönüşü bizim için geçmişe dayanan ama hâlen güncelliğini ve önemini koruyan bir meseledir. Dolayısıyla, bunun takipçisi olacağız, Avrupa Konseyi çerçevesinde de ne gerekiyorsa yapacağız; ikili düzeyde de yapıyoruz tabii.

Bu haritalar konusunu... Evet, onu düzeltelim. Kusura bakmayın yani başka yerlerde yaptığımız şeyi koymuşuz ama bundan sonra tabii, elbette Türkçe olması lazım gelir.

Şimdi, Ortodoks kilisesinin Gürcistan'da, tabii, birtakım söylemleri oldu. Özellikle bu Acara'da birtakım girişimleri var. İşte, biz, Acara Müslümanlarının bazı dinî vecibelerinin yerine getirilmesinde falan birtakım engeller çıkarıyorlar, bunları yakından takip ediyoruz. Sadece takip etmekle de kalmıyoruz, bunu yeri geldiğinde gündeme de getiriyoruz hem Acara'da hem Tiflis'te. Şimdi, Saakaşvili'nin şeyi bu konuda çok önemli, diyor ki: "Onların böyle şeylere girmeye hakkı yoktur çünkü..." Yani çok net söylüyorlar sorulduğu zaman. "...devlet işleriyle din işleri ayrıdır, kilisenin böyle şeylere girmeye gereği yok. Biz gerektiği yerde söyleriz patriğe, şunu şöyle yap, böyle yap..." diyor ama "Ayrıdır." falan diyorlar. Şimdi, bu Gürcü rüyasının içinde, bu koalisyonda tabii buna ağırlık verenler de var. Yani bu, işte, Ortodoksuluk konusuna ağırlık verip de özellikle Acara'daki Müslümanlara karşı neredeyse bir kampanya yaptılar bu seçime giden süreçte. Tabii bunları tek tek kendileriyle konuştuk ve bunun sakıncalarına işaret ettik ve bu izledikleri yolun da hatalı olduğunu söyledik. Tabii, biz, nihayetinde, hükümetlerine söylüyoruz.

Avrasya... Avrasya tabii, Putin'in ortaya attığı Avrasya Birliği şeyi var. Bunu Ruslarla istişarelerde ele aldık. Dedim ya, Kafkasya ve Orta Asya konularını da artık görüşüyoruz. Nedir yani? Çünkü Avrasya Ekonomik Topluluğu var, işte gümrük birliği var biliyorsunuz. Rusya, Kazakistan, Belarus, şimdi Ukrayna'yı almak istiyorlar -Ukrayna da pek istemiyor- Kırgızistan'ı sokmak istiyorlar, diğer ülkeleri buna şey yapmak istiyorlar fakat o kadar çok kolay değil çünkü belli, ciddi kaynak buna aktarılması lazım böyle bir projenin hayata geçmesi için. Üstelik bu almak istedikleri ülkelerdeki Rusya'ya ilişkin algılamaları da tabii iyi görmek lazım. Yani orada blok olarak ülkeler "Aa, ne güzel, Avrasya Birliğine girelim." diye bir anlayışa da sahip değiller. Bu anlayışa sahip olup da iktidarı etkileme durumunda olan çevrelerin kuvvetli olduğu ülkeler yok mu? Var. Tabii onları da biz de yakından takip ediyoruz ama bir taraftan da onlar biliyorlar ki sırf Rusya'nın öncülüğündeki bir birlik içinde yer almanın da bir faturası olabilir tabii onlar açısından da. Dolayısıyla onlara biz hep şunu söylüyoruz: Siz, ekonomik, ticari anlamda da ilişkilerinizi ne kadar çok çeşitlendirirseniz bu ülkenin orta

ve uzun vadeli çıkarları açısından o kadar uygun olur. Ama şunu da biliyoruz ki Putin bunu takip edecek, o takip ederken biz de takip edeceğiz, biz de gerekli önlemlerimizi alacağız tabiiyle.

Kültürel alanda, tabii, TÜRKSOY var. TÜRKSOY'da da –bu slaytta da var ama onları hızlı geçtik biraz, tabii, bakın, burada geniş bir şey var- Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, KKTTC, Gagavuz Yeri; Rusya Federasyonu'nda, Altay, Başkurdistan, Hakas, Yakut, Tataristan ve Tuva, TÜRKSOY'un içinde olanlar. Başka bir şey daha var. Mesela, Ahmet Yesevi Üniversitesi var biliyorsunuz Kazakistan'da, Kırgızistan'da da Kırgız-Türk Manas Üniversitesi var. Şimdi, Türkmenistan'da da bir Türkmen-Türk üniversitesi kuruyoruz. Yunus Emre Türk kültür merkezlerinin bu coğrafyada da faaliyet göstermeleri için çabalarımız sürüyor, çoğuyla da temas hâlindeyiz. Bazılarının da antlaşmalarını tamamlamak üzereyiz. Dolayısıyla birkaç koldan yani TÜRKSOY olsun, üniversiteler olsun veya Yunus Emre Türk kültür merkezi olsun, kültürel ağları da bu şekilde geliştirme yolunda... Zaten bir bölümü mevcut, olmayanları da yerine koymak için gayret sarf edeceğiz.

Özbekistan'da ne değişti ki... Tabii, çok kısa buna değineyim çünkü coğrafya geniş, yelpaze çok geniş. Özbekistan'da da bu Afganistan konusu çok meşgul etmeye başladı Özbekistan'ı ve işte, bu haziran ayında bir yeni dış politika konsepti geliştirdiler. Yani Özbeklerde çok takdir edilecek bir şey var, ciddi bir öz güven şeyi var. Yani "Biz 32 milyonuz, biz Orta Asya'nın kalbiyiz, burada lider biziz..." falan; hatta, hani, latife yollu "Asıl Türk biziz yani siz nereden çıktınız?" falan. İşte "Anadolu'ya gitmişsiniz..." Yani, böyle bir şey bile var, bir Özbek milliyetçiliği var ama bir taraftan da tabii dünya gerçekleri var. Onun için, Türkiye'yi göz ardı edemeyeceklerini gördüler. Bir de Türkiye onlar için, işte, o denge... Şimdi, Rusya'yı bir yerde karşısına aldı. "Ben hiç ülkemde üs istemem, ondan sonra, her türlü şeyin de dışında kalırım." diye... Tabii, Ruslar bundan rahatsız. Ama, bu sefer ne oluyor? Bakıyorsunuz, Fergana Vadisi'nde birtakım şeyler karıştırılmaya çalışılıyor. Bizim orada da çok uyanık olmamız lazım tabii. Onun için bizim Özbekistan'la ilişkilerimizi geliştirmemiz şart, hem Afganistan'daki projelerimiz bağlamında hem Özbekistan'la ikili ilişkilerimiz çerçevesinde hem de bölgesel yapılar bağlamında. Onun için bizim de menfaatimizdir. Zaten bir anomali vardı yani bütün herkeste; siz, yüksek düzeyde stratejik konsey kurarken buna bağlı mekanizmaları oluştururken... Ona da söyledik orada açıkça: "Yani 75 milyonluk Türkiye, 32 milyonluk Özbekistan. Bu yakışmıyor." dedik. Kabul ettiler. İki gün boyunca ben görüşme yaptım orada, iki tam gün boyunca. Çok istekli gördük. Bu yıl umarım bir dönüm noktası olsun ve ilişkiler layık olduğu yere kavuşsun. Onlar da bir yerde, Türkiye'nin desteğine ihtiyaçlarını, böyle bir ihtiyaç olduğunu teslim ettiler sonunda. Ama bir de o şey var ya, hani o biraz kimliğine sahip çıkmak; ona da biz saygı duyuyoruz. Zaten bizim de o ülkelerin egemenlik ve bağımsızlıklarının pekişmesi önceliklerimizden bir tanesi olduğu için, biz bunu karşımıza alacak değiliz, tam tersine, biz bunu destekleriz. Özbekistan ne kadar bağımsız olursa, ne kadar daha fazla egemen olursa bizim için o kadar iyidir.

Metsamor konusu... Evet, bu bizim de çok yakından takip ettiğimiz bir konu. Biliyorsunuz Ruslar yeni bir nükleer santral yapacaklar, önümüzdeki üç sene içinde faaliyete geçirecekler onu. Biz bunu, hem Uluslararası Atom Enerjisi Ajansında yapılan müzakereler çerçevesinde hem de Espoo Sözleşmesi var, o çerçevede takip ediyoruz. Bunun bölge açısından çok büyük zararlara neden olacağını söylüyoruz. Bir de mesela -demin bir şey söyledim, gözden kaçmasın- biz bu bölgede -yine Yukarı Karabağ- ileri için düşünerek, ileride olası bir çözümü düşünerek bir afet ajansı, bölgesel afet ajansı kurma şeyindeyiz. O ajansın ana unsurlarından bir tanesi... Önereceğiz bunu. Yani dedim ya, gözden geçirilmiş Madrid Prensipleri'nin ekonomik ve insani boyutu vardı, onun içinde Metsamor da var.

Orta Asya, ekonomik ilişkiler... Ben en son bizdeki rakamları verebilirim, şu andaki rakamları verebilirim. Kıyaslamalı rakamları da, mesela "2000 yılında neydi? falan diye, onu daha sonra yazılı olarak iletebiliriz. Toplam ticaret hacmi 6,5 milyar dolar. Doğrudan yatırımlarımız 4,7 milyar dolar. Türk müteahhitlerince üstlenilen projelerin toplamı –bunlar kümülatif değerler- 50 milyar dolar. Bölgede faaliyet gösteren Türk şirketlerinin sayısı 2 bin. Verilen Eximbank kredileri toplamı 1 milyar dolar. Toplam kalkınma yardımımız 1 milyar dolar fakat bu... Siz efendim, yüzdeler olarak sormuştunuz yani nereden nereye geldi veya genel ticaret şeyi... Onu size uygun görürseniz...

TUNCA TOSKAY (Antalya) – Trendi gerçekçi değerlendirebilmek bakımından...

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Tamam, onu size, uygun görürseniz yazılı olarak -bazı şeyleri de yazılı olarak çünkü zaman açısından bakacak olursak- onu biz not aldık, onu size ileteceğiz efendim.

Başka bir şey kaldı mı acaba? Ha, Gürcistan... Gürcistan konusuna şey yapalım. Şimdi, Rusya'yla ilişkileri de belli bir dengede tutma arayışı var gibi geliyor bize bu İvanışvili'nin ama bunu mevcut ilişkiler pahasına yapar mı yapmaz mı, o kadar riski –

diyeyim- göze alır mı almaz mı ona o kadar emin değiliz. Yani bazı gerçekler herhâlde kendisini dayatacaktır. Sonuç itibarıyla, ne Türkiye'yle ne Azerbaycan'la olan ilişkilerini tehlikeye atacak radikal bir yolu tercih etmeyeceğini düşünüyoruz. "Batı'ya yakınlaştırma" derken tabii önce kendimizi düşünüyoruz elbette yani zaten Gürcistan, Türkiye olmadan nasıl yapacak o işi, o da ayrı bir mesele. Çünkü, mesela Avrupa Birliği'nin şeyi işlemiyor, "neighborhood policy" dedikleri komşuluk politikası işlemiyor. Yani biz bu genel şemsiye altında, öncelikle tabii, ülkemizle olan ilişkilerini ilerletmenin yollarını arıyoruz ama onların o Avrupa, Atlantik kurumlarıyla olan entegrasyon çabalarına da destek veriyoruz. O bakımdan bir sıkıntımız yok.

Efendim, protokoller konusunda, bu YK sorunu çözülmeden -protokollerde yok- başka türlü zaten karşı tarafla bir compromise'ye varmak mümkün değil ama şunu söylemek lazım gelir: Bunu ben kayıtlarda kendi gözümle okudum, hem Azerilerle çok net konuşulmuş "Yani bu iş olmadan, Yukarı Karabağ meselesi çözülmeden bu iş yürümez." diye hem de Amerikalılara da çok net söylenmiş. Bu, kayıtlarda var. Bunları biliyorlar ama tabii siyaset farklı bir şey. Şimdi, o çıkıyor diyor ki: "Hayır, bu vardı, yoktu..." Yani, ona biz şey yapmayız ama bunlar kayıtlarda var. Nitekim sonuç ortada, belli. Yani o protokoller -bölgesel normalizasyon için söylüyorum- bizim elimizde olan güçlü bir enstrüman. Ne zamanki Ermenistan bu meseleyi, bu ihtilafı çözmek üzere somut adımlar atacağını ortaya koyar, o zaman bu protokollerin yürürlüğe girmesi o aşamada gündeme gelir. Onun dışında, bu protokollerin onaylanması, yürürlüğe girmesi için, doğrusu bizim, kurum olarak bir öngörümüz, öyle bir öngörümüz yok. Biz bunun Yukarı Karabağ meselesinde ortaya çıkacak somut bir ilerlemeye tabii olduğu düşüncesindeyiz ve bunu da söylememizde... Çünkü, diyorlar: "İşte, koşul olarak bunu söylüyorsunuz." falan diye. Biz de diyoruz ki: Yahu, koşul değil, burada iki tane paralel yürüyen kuşak var yani bir tanesi bunun Türkiye-Ermenistan'dır, öbür kuşak da Azerbaycan-Ermenistan'dır. Bunlar birbirini takviye edecek şekilde... Bu süreçler birbirini takviye etmelidir. Bizim söylediğimiz, bir kuşaktaki ilerleme -bölgesel normalizasyona- kalıcı ve sürdürülebilir bölgesel normalizasyona hizmet etmez. Dolayısıyla her kuşakta yani Türkiye-Ermenistan, Ermenistan-Azerbaycan her iki kuşakta da ilerleme ve dolayısıyla bölgede tam ve sürdürülebilir normalizasyon olması lazım gelmektedir. Bu protokoller de zaten böyle bir normalizasyon için düşünülmüştür diye bir söylem kullanıyoruz, koşul şeyini bizim önümüze getirdiklerinde, işte "Siz koşul sürüyorsunuz." dediklerinde. Hayır, bizim koşulumuz bölgesel normalizasyondur ve bu iki süreç birbirini takviye eder. Bir süreçte ilerleme sağlanmadan özellikle Azerbaycan-Ermenistan sürecinde ilerleme sağlanmadan, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi, öyle bir hadise olur ki çok daha geriye gidebilir. Onun için, bunun mutlaka Azerbaycan-Ermenistan kuşağında ilerlemeyi, somut ilerlemeyi veya somut bazı taahhütleri bizim görmemiz lazımdır diye biz bu söylemi, dış çevrelerle yaptığımız ilişkilerde sürekli söylüyoruz. Zaten en üst düzeyde de çeşitli vesilelerle bu söylendi, siyasi düzeyde de söylendi, bizim de söylemimiz o yöndedir. Ama şunu ben anlatmaya çalışıyorum: Bizim arayışımız sadece Türkiye-Ermenistan normalizasyonu değildir. Bizim arayışımız bölgesel normalizasyondur. Hatta ideal olan, o daha zor da olabilir veya aynı zorlukta olabilir, Abhazya ve Güney Osetya meseleleri de var karşımızda. Biz "bölgesel normalizasyon" derken bunu... Ama, Yukarı Karabağ meselesinde, çözümünde bir ilerleme gördüğümüz zaman o bizim için önceliklidir tabii, ondan yana hiçbir şüphe yok.

Bir de bu Abhazya konusunda galiba, evet, gemicilik... Devam ediyor bu çalışmalar, bir şekilde bir formül bulmaya çalışıyoruz ama şu var: Bulunacak formül, bizim Türkiye'de Abhaz kökenli vatandaşlarımızla Abhazya'daki Abhazlar arasındaki ilişkiyi zedeleyecek bir formül olamaz, bu ilişkinin devam etmesi lazım. Bu ilişki devam eder; insani anlamda da devam eder, ticari anlamda da devam eder, gemiler de gidip gelir. Ama, biz şunu da söyledik: Abhazya'ya giden gemiler veya Abhazya'yla iş yapan bizim iş adamlarımız bilsinler ki, Gürcüler bunu tespit ettiklerinde Gürcistan'da iş yapması neredeyse imkânsız hâle gelir. Biz de ancak bunu söyleyebiliriz. Nihayetinde özel sektöre şunu yap, bunu yap dememiz mümkün değil, ancak yönlendirme yapabiliriz. Biz onu engellemiyoruz, engellemeyeceğiz çünkü insani ilişkileri engelleyemeyiz, öyle bir hakkımız yok, ticari ilişkilerde de bu tür sakıncalar vardır. Bunları göze alacak olan iş adamlarımız yapsınlar, ticari faaliyette bulunsunlar, hiçbir itirazımız yok. Oradan zaten hurda demir ve kereste daha ziyade ticareti var.

Arap Baharı... Efendim, Arap Baharı benim dosyam değil. Bana arkadaşlar, Arap Baharı'nı takip eden arkadaşlar sordular. Orta Asya'da ne zaman Arap Baharı olacak? Ben de dedim ki: Orta Asya'da zaten Kırgızistan'da bahar oldu, gelin o baharı destekleyelim. Kırgızistan'da zaten oldu bu bahar, bizim onun arkasında durmamız lazım.

EMRULLAH İŞLER (Ankara) – Bölge olarak...

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Bölge olarak, işte, bakın, bazı olumlu tesirleri de görüyoruz. Yani işte barajlar düşüyor, çok partili sistemler gündeme geliyor, birtakım manifestolar yayınlanıyor.

Bunlar önemli şeyler, bunları da... Biz, tabii orada onları rencide edecek veya onları karşımıza alacak şekilde değil ama bu tür şeyler ortaya çıktığı zaman da destekleyeceğiz.

EMRULLAH İŞLER (Ankara) – Hayır, ben sizin, Bakanlık olarak o konuda bir okumanız, beklentiniz... Onu öğrenmek istiyorum.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Şimdi bu şeye bağlı. Tabii bölgede, işte -demin konuştuk hani- Rusya belli şeylerle oynayabilir yani bunları da düşünmek lazım yani belli etnik grupları birbirine karşı oynayabilir. İşte, bizim, orada bunları çok yakından takip edip... Bir şey daha söyledim, Fergana Vadisi falan, bir şeyler söyledim. Yani, onun için, onları çok yakından takip edip bizim istemediğimiz, bizim arzu etmediğimiz veya bizi arzu etmediğimiz mecalara sürükleyecek bir bahar yaşamamak için bizim tedbir almamız lazım gelir. Bizim istediğimiz ölçüde, Kırgızistan'daki gibi bir bahar olursa onu destekleriz tabiiyle. Öbür türlüşüne karşı da biz kendimiz karşı tedbirlerimizi almak durumundayız.

Bilmiyorum hepsine acaba yanıt verebildim mi? Hariçte bıraktığım bir şey oldu mu?

BAŞKAN – Sanıyorum, son derece...

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Yani, kaldıysa da artık yazılı olarak bazı şeyleri ileteceğiz.

BAŞKAN – Hakkınızı helal ediyoruz.

Sayın Büyükelçim, çok teşekkür ediyoruz.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI BÜYÜKELÇİ FATİH CEYLAN – Sağ olun efendim.

BAŞKAN – Gerçekten çok kapsamlı, zor konularda gayet profesyonelce, mümkün olduğu kadar objektif bilgilerle bizleri donattınız.

Sayın Toskay' a söz veriyim, sonra kapatacağım.

TUNCA TOSKAY (Antalya) – Sayın Başkan, ben tekrar teşekkür ediyorum.

Bu verilen brifingi, çok güzel, zaten yazılı metin olarak da Bakanlığımız ve Sayın Müsteşar Yardımcısı hazırlamışlar. Siz yine de buraya devam etmesi çok muhtemel olanlara toplantıdan evvel dağıtırsanız toplantının verimliliğini daha artırabiliriz diye düşünüyorum. Yani takdir sizin.

BAŞKAN – Yani o bilgileri alanlar hiç gelmezler diye bir endişem var. Onun için, buraya gelip bilgiyi almaları Sayın Bakanım daha iyi olabilir diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Toplantıyı kapatmadan önce, önümüzdeki hafta Kırgız Dışişleri Komisyonu misafirimiz olacak. O nedenle toplantımızı belki çarşamba değil mutat olduğu vechile perşembe günü yapmayı düşünüyoruz.

Sizler tarafından gündeme getirilecek bir husus yoksa Dışişleri Komisyonunun 24'üncü Yasama Dönemi Üçüncü Yasama Yılı 13'üncü toplantısını kapatıyorum.

Bir sonraki toplantımızı, arz ettiğim nedenle 31 Ocak 2013 Perşembe günü saat 11.30'da yapmayı planlıyoruz.

Dışişleri Bakanlığımız heyetine, Sayın Büyükelçi Fatih Ceylan'a gerçekten, içten teşekkürlerimizi sunuyoruz ve bütün Komisyon üyelerimize de iyi günler diliyorum.

Kapanma Saati: 12.54